

Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı adına yapılan:

GÖLLÜDAĞ HAFRIYATI

üstüne

(İlk kısa rapor)

Remzi Oğuz Arık
Kültür Bakanlığı Arkeoloğu

I.

Göllüdağ arkeoloji edebiyatında adı geçmiyen bir yerdir. Bugüne kadar Anadolu'da yer yer seyahat ve tetkikler yapan bilginlerin hiçbiri buraya uğramamıştır, denilebilir. Bütün seyahat haritalarında burası karanlıkta bırakılmıştır.

Burayı en iyi tanıyan, dağın şark-şimalindeki Kömürcü köyünden Civan Alidir. Atları, sürüsü için bu dağı karış karış ve hemen on beş yıldır gezen bu Türkmen çocuğu; dağın tepesindeki eserleri görünce ve devletin bu gibi eserleri aradığını işitince Nevşehir'e gitmiş; Kültür Bakanlığına telgraf çekmek istemiştir. İşte o sırada rasladığı B. A. Ali Candar, Civan Alinin verdiği haberleri not ederek (Ankaradan Nevşehir'e) adlı broşürüne geçirmiş, sonra da Asarı Atika ve Müzeler Müdürlüğüne haber vermiştir. B. A. Candarın haberi üzerine Kültür Bakanlığı Antikitelev ve Müzeler Direktörü Hâmit Koşayı bu işin elden ve gözden geçirilmesi yumuşu ile o alanlara yollamıştır.

Doktor Hâmit Koşay 28/VIII/1933 ten itibaren dağın üstünde yaptığı küçük bir yoklamada Civan Alinin haber verdiği aslanları çıkarmış ve verdiği raporda (mühim bir Eti merkezi önünde bulunduğunu, yapılacak kazıların iyi neticeler vereceğini) bildirmiş idi.

Göllüdağın kazımı böyle bir geçmişe bağlıdır. Asıl kazımı yapacak heyet 17/IX/1934 tarihinde Ankaradan ayrılmıştır. Heyet bu yazıları yazan arkeologun başkanlığı altında mimar Macit Rüştü, arkeoloğ asistanı ve Kayseri Müzesi Müdürü Nuh, Müzeler Dairesi Mümeyyizi Haydar Ocakçıdan, bir de çanak çömleklerin temizlenmesiyle ayrılmasında daha Alişarda gözü açılmış usta Seyitten ibaretti. Haydar Ocakçı heyetin mutemedi işini görmüştür.

Çadır, gocuk gibi gereken eşyayı Kayseride bulan heyet 22/IX/1934 te Niğdeye varmış, orada devlet mümessillerinin yardımı ile eksiklerini tamamlamağa çalışarak 24/IX/1934 te iki koldan Göllüdağa yollanmıştır. Birinci kol, ağırlıkları taşıyan kamyonla ve Civan Alinin rehberliği ile Niğde - Nevşehir şosesinin garbinden ve şoseye muvazi bir yol tutmuş, Misli ovasından ve partikadan geçerek doğru Divrin, Haşa Köyüne ve Bavlamağa erişmiştir. Oradan

beş altı kilometre ilerde yani Niğdeden takriben 50 - 55 kilometre şimalde ve Göllüdağın cenup etekleri dibinde Boğazkaya denen yerde geceleme mecburiyetinde kalmıştır. Öteki kol, Niğde valiliğinin yeni açtığı Niğde - Yeşilburç - Tepeköy - Alluson - Azadala - Ramat yolundan Şelikin yahut Melendiz Boğazına varmış ve boğazın öbür yanında Boğazkayada kamp kuran birinci kolla birleşmiştir.

25/IX/1934 sabahı erkenden Civan Alinin köyünden getirttiği kırkı geçen hayvan sırtında ağırlıklar ve arkadaşlarla dağa tırmanılmış cenup ve cenup garbindan, sonsuz zorlukla Göllüdağın tepesine, (Kartal Pınarı) denen yere çadır kurulmuştur. Daha on beş yirmi yıl önce ardıç, meşe, çam ormanlarıyla örtülü olan bu ulu dağda şimdi bir karış gölge ve bir damla içecek su yoktu. Kuyu kazdırmak, kamp kurmak, kazılacak yerleri gözden geçirmek ve sonra - en yakını iki saat olan - köylere haber yollayıp işçi bulmak... Birkaç gün istiyordu. Bu işler bitmişti ki eşi ancak böyle yüksekliklerde ve bu mevsimlerde görülecek fırtınalar koptu. Soğuk geceleri sıfır altı 10 dereceden yukarı çıkmadı. Yalnız çalışmayı düzene koymak değil, mevsimle, tabiatle, her türlü zorluk ve yoklukla da karşılaşmak gerekiyordu. Burada kazım işinin uzunluğunca insan ve eşya için bir dam altı ilk şarttı. Bunun için heyet hemen bir dam yaptırmıya başlamış ve oradan ayrılıncıya kadar onu bitirmiştir.

II.

Göllüdağdaki çalışmaları başlıca iki öbeğe ayırmıştım:

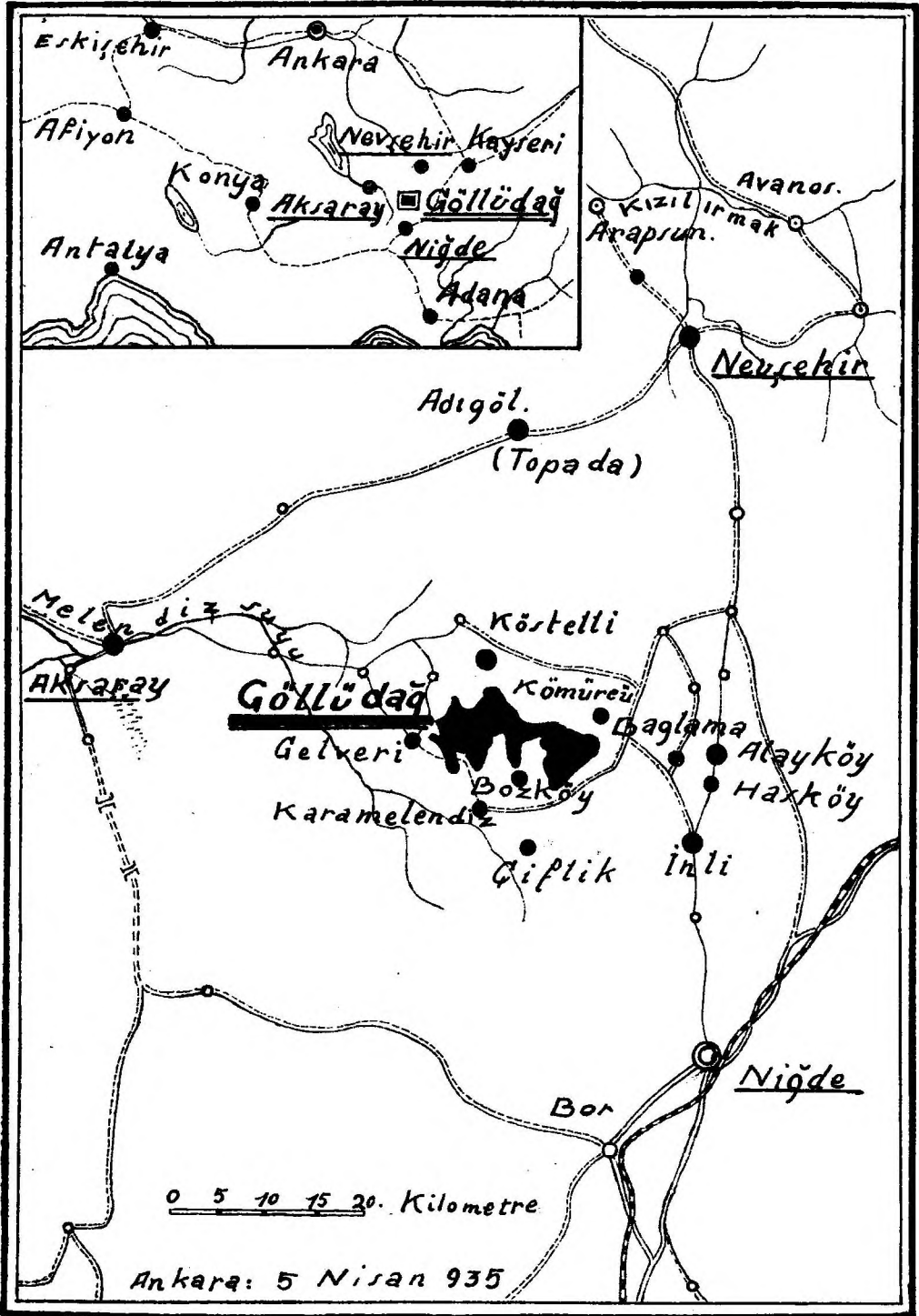
A. Dağın üstünde, çevresinde exploration'lar yapmak.

B. Dağın üstünde, İçşehir dediğimiz yerde asıl hafriyat işlerini yürütmek.

§

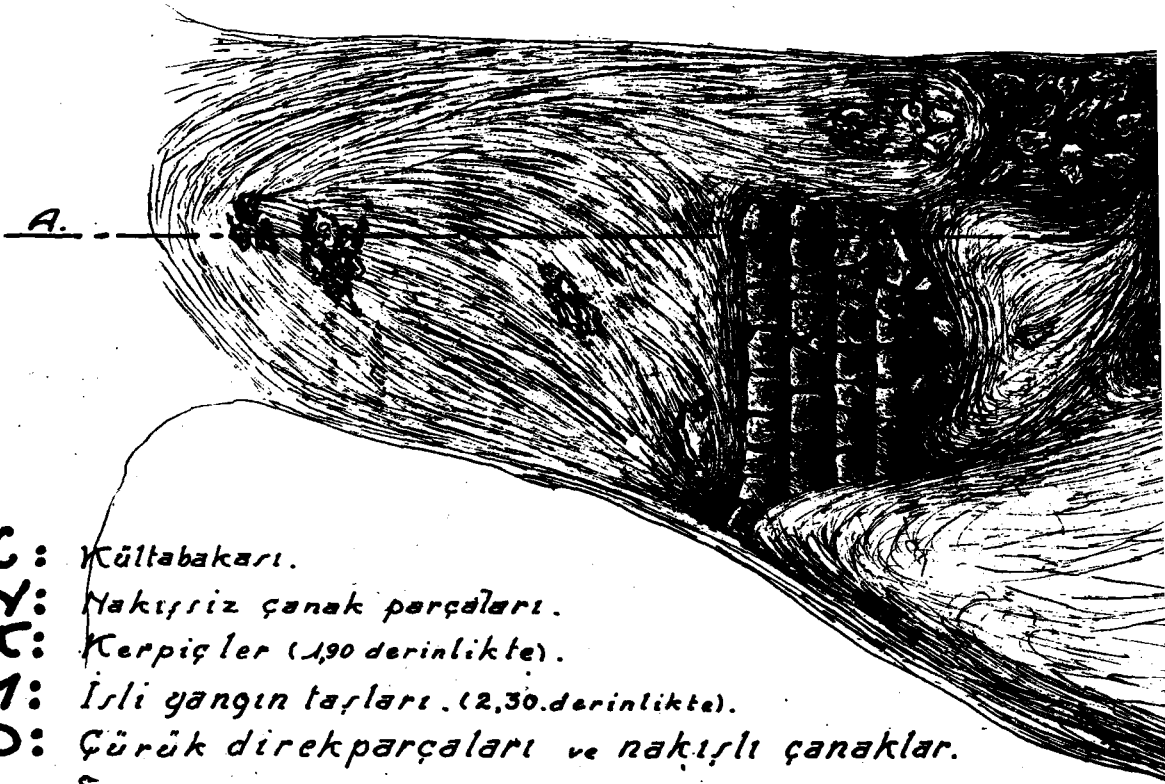
A. (Exploration) lar.

Göllüdağ; en yüksek tepesi - erkânı harbiye haritasına göre - 2142 rakımlı, garp şimalinden şark cenubuna uzanan bir kraterdir. Volkanın ağzından başka bir şey olmıyan göl, garp şimalinde, 1900 ve 1860 metredir. Dağın çevresini dolaşıp müdafaaya yarıyan bütün yükseklikleri içine alan ve şöyle toptan yedi - sekiz kilometrelik bir daire muhiti meydana getiren dış sur, ancak üç - dört saatte gezilebilir. Hemen her yanda temelleri sağlam kalmak üzere, bir zelzele neticesi göçmüş, yıkılmış gibidir. Sağlam kalan kısımların örgüsü iri taşlarla (Cyclopéen) işleri hatırlatmaktadır. Dağın hücumu en uygun tarafı garp ile garp şimali yanlarıdır. Buralardan çıkmak ve suru aşmak daha kolaydır. İşte bu duruma çare olmak üzere dış sur asıl buralarda da müthiş kulelerle emniyet altına alınmıştır. Dış suru yeryer kuvvetlendiren bu kuleler, asıl dört geçidi bekliyorlar. Bunlardan birisi cenuptadır. Dağa biz bu taraftan çıkmıştık. İç şehrin kapısı, aslanlar ve asıl kalabalık mahalleler bu yanda görülmektedir. Tabii kayaların ve akıl almaz bir taş hasrî neşrinin kapattığı buralarda, ancak çok ince aramalarla kule izlerine raslanıyor. Geçitlerden birisi şarktadır. Birisi garpta ve gölün solunda-

Göllüdağ Kazımı:

Altıncı Ocak Plânı, (Şehir içkısı önyüzü)
Kazının devamı: 1934 de , 25 Eylül den 25

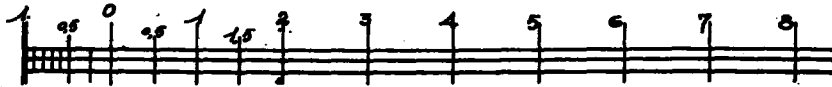
L: Kültübakarı.

N: Nakırsız çanak parçaları.

K: Kerpiçler (1,90 derinlikte).

M: İrli yagın taşları (2,30 derinlikte).

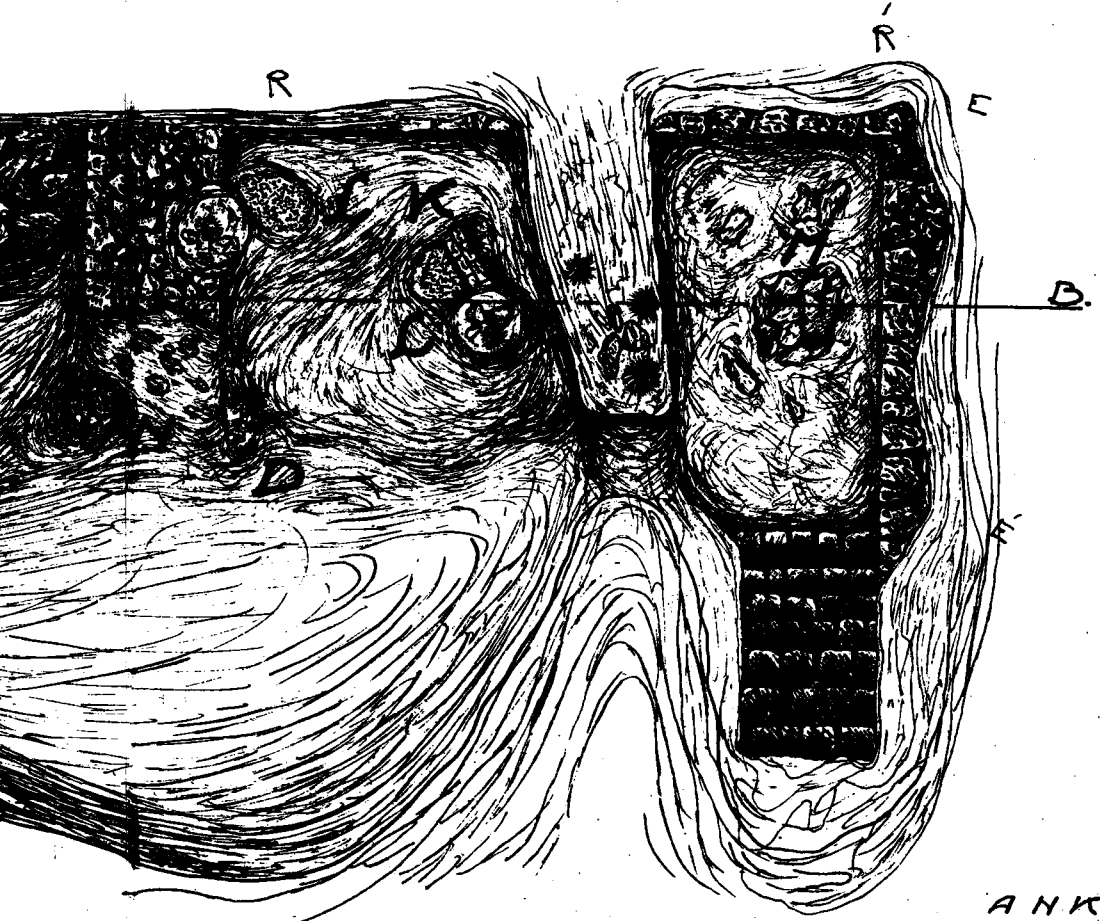
D: Çürük direk parçaları ve nakırlı çanaklar.

Toprakdan alan ve çizen; Mimar Macid Rü.
Abideleri Koruma Heyeti Üye ve Min

7

izünün sağ köşesi.).
25 İlk Teprine kadar.

8 9 10 Mikyası: 1/50.

ANKARA:
7. Nisan 19
Mimar Macid Rü.
Abideleri Koruma Heyeti Üyesi

dır. Buraya halk şimdi bile (Kapıyeri) demektedir. Bozköye giden yol buradan geçiyor ve bu geçit, aynı zamanda (Yaylagediği) adını alıyor. Bu geçidin sağ ve solundaki tepeler düzeltilmiş, kuleler - iri taşlarla - bunların üzerine kurulmuş. Buralardan (Hasandağı) nı görüyoruz. Solda yani garpteki kuleden sağdakine yani garp şimalindekine geçerken sur ikiye ayrılıyordu; uzun bir geçit meydana getiriyor. Kuleler işte bu uzun ve tuhaf geçidi muhafaza etmektedir.

Garp şimalindeki geçide halk (Gölgediği) diyor. Burada da kule izleri vardır.

Anlaşıyor ki buradaki örende vaktile hüküm sürenler hiçbir şeyi tesadüfe bırakmamışlardır.

Dış surun kalınlığı iki ve üç metreden aşağı görülmemektedir. Bazı geçitlerde ve kulelerde yapılacak hafriyat bu meseleyi de çözecektir.

Göl: Bugün üstü çatlaklarla yarık yarık, geniş bir kuru çamur alanıdır. Su, ortada ufak bir kısımda görülüyor. Köylülerin haber verdiğiğine göre, buraları çevreden inen taşlar, çamurlar doldurmadan önce, gölün suyu hem çoğalır, hem çok kalırmış. İçimi pek tatlı imiş. Bu suyun fevvarî olduğu şüphesizdir. Bizim kampımızı kurduğumuz yerdeki pınarlar da fevvarîdir. Dağın çevresindeki suların buralardan akıyor olması muhtemeldir. Garp cenubu eteğinde muhteşem bir yaylacık var ki sürüler onun üstünde otlamakta; (Meydan yaylası) denen bu güzel tepenin ilerisinde, daha yüksek ve çok tümsekli bir yayla daha bulunmaktadır. Ortasında bizim göle benzer bir havza vardır ki ona (Küçükgöl) demektedirler. Bizim gölden ve geçitlerden buralara inen yollar var. Bizim gölün kenarında sütun kaidesi, sütun parçalarını andırır işlenmiş taşlar var. Garp cenubundaki kule ve tepedeki örenlerden göle doğru inen bir yolun izini farketmek hâlâ mümkün.

Gölün şarkına doğru çıkarken iri kayalar var. Bunlardan birisinin üstünde iri bir lâhit kapağı gibi yontulmuş bir taş; kapağın hazırlanmış yerine devrilmiş gibi duruyor. Gene şarkta, daha yukarıya, tam tepeye çıkınca büyük ve mustatil bir duvar manzumesi önünüzü kaplar. Cenupta bulunan ön yüzü ensizdir: 98 m. 90 dır. Uzun yüzü 216 metreyi bulmaktadır. Bu iri mustatil, hakikatte zelzelenin göçürdüğü bir iç sura benziyor. Üstlerinde otlar ve yosunlar biten bu dış duvarların içi birbirine amut ve muvazi koridorlarla veya caddelerle bölünmüş bir ev veya mahalle mahşeridir. Buradaki hendesi güzellik insana Romayı, Priene'yi ve Cnossos'u birden hatırlatıyor. Bu iri mustatilin cenup yüzünde bir geçit var. Fakat ötekilerinde böyle bir iz görülmemektedir. Biz şimdilik bu mustatil örene (Akropol) dedik. [1]

Dış sur ile Akropol arasında yeryer mahalleler var. Bunlar en sık ve en büyük olarak cenupta, şarkta, şimal şarkında bulunuyor. Cenuptaki tepelerde daha çok mabedi hatırlatan yapılar görülüyor. Mahallelerdeki yapıları da birbirine muvazi ve amut aralıklar ayırıyor ve uzaktan, yüksekte bakılınca Göllüdağdaki örene inanılmaz bir hendesi güzellik ve ululuk veriyor.

Dağın etekleri firdolayı örenler, mağaralar, inler, mezarlar, mahzenlerle

[1] Burası belki de müstahkem bir saraydı.

kaplıdır. Fakat bunlara ille şarkta, şark cenubunda, cenupta pek sık raslanmaktadır. Şark ve cenupta oviden gelen ve dolanarak dağa çıkan yolların izini bulmuş bulunuyoruz. Bu eteklere bakan dağın kayaları akıl almaz bir korkunçlukla yalçındır. Ovaların yüzündeki iri köyler, bu yalçınlıklardan bir minyatür gibi görünmektedir. Bu eteklerin üzerinde gördüğümüz künkler (Conduites-d'eau), kayaların dibine oyulmuş pınarlar vaktile aşağılara su dağıtan kaynaklar bulunduğunu bildirmektedir. Şark eteği başlangıcından (Sarıkaya ini) denen yer kayaya oyulmuş, kubbeye yakın bir biçimde tavanı bulunan, bir mezardı. İçinde taştan sedirler yontulmuş, kapısı (plein-cintre) li bir kemer halindeydi.

(Direklidam) denen mağarada şaşılacak bir incelikle oyulmuş; ortasında -kaideleri tavanda ve zeminde bulunacak surette - iki ehtamın ucuca birleşmesinden meydana gelmiş bir direk var. Tavanın yüksekliği 1,68 di. Burada mezara benzer mustatil biçimli bölmeler yapılmış; harçlarını yerlerde buluyoruz. Burada çok güzel, ince, kırmızı hamurdan bir Romen çanak parçası buldum. Zaten bu etekte yapı örnekleri var.

Cenup eteklerinde, yığın yığın göçmüş taşlar arasında kaybolmuş bir mağara methali bulduk. Yontulmamış yassı, iri taşlarla ve çok özenilerek yapılan bu methal insana Mikenayı hatırlatıyor. Fakat her tarafını kum kapatmış. Methalden sonra dar, yılankavî oyulmuş bir dehliz başlıyor. Kaya veya zemin, kireçli bir harç gibi yumşak. Dehliz toloslu bir salona iletiyor. Burada ikileşen yol sağa - yukarı çıkan - daha ince bir koridora; sağda dört köşe iki odaya götüren başka bir koridora açılıyor. Buranın da mezar olması muhtemel. Fakat elimize hiçbir vesika geçmediğinden sadece işaret ediyorum.

Bütün bu alanda, toprak üstünde bulduğumuz çanak ve çömlek kırıkları pekazdı ve hepsi de Roma - Bizans devirlerini gösteriyordu. Osmanlı devrine ait bulunanların ise pek yeni kap kırıkları olduğu, göle sürülerini suvarmıya getiren yürüklerden kaldığı anlaşılıyordu.

Dağın çevresinde:

Göllüdağın çevre ve yakınlarındaki köyler, örenler şöyledir:

Şimal şarkında Kömürcü köyü vardır. Kızılbaş Türkmenlerin, kayalar arasına ve içine kurduğu bu köye inmek bir saatten artık oradan dağa çıkış daima iki saatten artık zaman ister. Otomobiller yazın Nevşehirden ve Niğdeden bu köye kadar gelebilir amma ne çeşit olursa olsun eşyanın buradan dağa taşınması sadece belâdır. Ancak eşekler, atlar ve yaya insanlar bu taşıma işini görebilirler. Köyün çevresinde de Bizans devrini gösteren örencikler vardır.

Dağın şimal ve garp şimalinde Kayırlı ve Göstelli köyleri vardır. Dağa üçer saatten aşağı olmanın uzaklıkta ve hepsi de örenlerin sınırları üzerinde bulunmaktadırlar. Genez, Ketircik, Karaağıl örenlerinin kuşattığı bu geniş alanda Emircik dağile Bozdağ yükselmekte, bunların da üzerinde iri yığmalar (Tumulü) görülmektedir. Emircik dağındaki çifte yığmaların yapısı, çok orijinal ve ulu bir eserle karşılaştığımızı göstermiştir. Kayırlı ve Göstelli ise açıktan açığa Bizans eserleriyle doludur; kayalara oyulu mabetler, sığınacak yerler çoktur. Aksaraydan gelen tabii yol Boğazın eteğinden ve Kömürcü köyünün yakınından geçip

Divrine ve Niğdeye inmektedir. Ele geçen toprak yüzündeki çanak çömlek kırıkları hep klâsik devir ve Osmanlı çağı.

Dağın cenup garbında Bozköy yahut (Gelemiç) var. Dağa iki saatten aşağı sürmiyen köyden getirilen - ve bir mezardan çıktığı söylenen - pişmiş topraktan bir iri çanak bakır devri işlerine benzemektedir. Oralarda örenler bulunduğu söylenmektedir. Nahiye merkezi olan Çiftlik, üzerinde durulacak bir yer olmayıp, dağa iki buçuk saatliktir. Yenidir.

Dağın cenup ve cenup şarkını dolanan Şelikin veya Melendiz boğazı - yukarda bahsi geçen - Niğdeden gelen yeni ve eski yolları birleştirmektedir.

Şelikin boğazının cenubunda Çınara, Murtaza veya (Murtandı) gibi içerlere çekilmiş, seyrek köyler vardır ki işçilerimizin en çalışkanını, büyük kısmını buralar vermiştir. Dağa üç dört saatten yakın değildirlir ve hepsinin de çevresinde örenler vardır.

Dağın doğusundan kıblesine doğru uzıyan Mıslı ovasında ise dağa en yakın köyler Bavlama, Alay, Tırhın, Gelederedir. Bunlar da ikişer üçer saatten aşağı çekmezler. Bu alanlarda da hüyükler, örenler bulunmaktadır.

Dağın bağlı bulunduğu Gölcük nahiye merkezi şarkta ve Niğde - Nevşehir şosası üzerindedir.

Dağın üstündeki büyük beldenin dışarı ile ve dört yanındaki su kaynaklarile ilişkilerini idare için kullandığı gizli, yeraltı yollarının nerede olduğunu kesin olarak bilmiyoruz. Amma cenupta, şimalde, garpta bunun için bazı izlere rastlamış gibiyiz. Mezarlıkların nerede olduğunu da şimdilik bilmekten uzağız.

Bu araştırmalar sırasında dikkatimize en çok çarpan, bütün bu geniş alanda, hele dağın üstünde ve yakın çevresinde gördüğümüz "obsidien" madenin bolluğudur. Kara ve şeffaf kaya billûrlarından başka şey olmıyan bu maden, kalın tabakalar, milyonlarca minik çakıllar ve nadiren işlenmiş parçalar halinde buraları doldurmaktadır. Anadolunun eski tarihinde "obsidien" madenin oynadığı rol pek büyüktür. Ve bu madenin Anadolu'da, ille Niğde alanlarındaki varlığı, yalnız Göllüdağ kazımı yüzünden ortaya çıkmış görüyoruz.

Dağın bu alanlarda yüksekliklerin başlıcalarından olduğunu; Kayseri - Nevşehir - Aksaray ve Konya yolu ile, Nevşehir - Niğde - Ulukışla yolunun geçitlerine hâkim bulunduğunu; dağın üstündeki örenin ululuk bakımından bütün bu çevrelerdekine üstün olduğunu bu araştırmalarımız meydana çıkarmıştır.

§

B. Asıl kazım işlerimiz:

Bu işlerin içine giren teknik çalışmaların birisi dağın haritasını, dış ve iç surun plânını yapmaktır. Aletlerimizin eksikliği, mevsimin dayanılmaz şiddeti yüzünden bu iş bu yıl yarım bırakılmıştır.

Diğer teknik çalışmalarımızın temeli ise: Asıl hafriyattır.

İlkin örenin şimalinde bulduğumuz kuleler arasında, iri kayaların çevrelediği bir saha içinde yoklamalar yaptım. Burada mezara benziyen tümsekler, dizili taşlar vardı. Fakat kazılarımız hemen hiçbir netice vermedi. Akropol san-

dığımız yerin şimal yüzü ile dış sur arasında da yoklama kazımları (sondages) yaptık. Burada da hiçbir netice alamadık. Yani; hiçbir kültür eşyası bulmadan ya bakir kayaya, ya bakir toprağa varmıştık.

Akropol sandığımız büyük mustatilin cenup ufak yüzü ortadan ikiye ayrılmışa benziyordu. Ortada dar bir geçit vardı ki mustatilin içinde bir büyücek yapıya iletiyordu. Asıl geçit, daha önce haber verilen aslanların kaidelerinden koparılıp alınmaları yüzünden altüst edilmişti.

Bu yüzden göze çarpan şey, duvar önündeki zeminin aşağılara doğru meyilli durumu idi. Bu alanda ve duvarın otuz metre kadar ilerisinde yaptığımız sondaj, bir yapı veya döşeme izi vermemişti. Buradaki geniş bir çukuru, hafriyattan çıkacak toprağı doldurmağa ayırdım. Çıkacak taşları ise on beş yirmi metre ileride duvarlar halinde ördürmeyi tasarladım. Elimizdeki teknik vasıtaların, yerin ve zamanın azlığı beni böyle harekete zorluyordu.

İlkin methalde çalışmaya karar verdim. Gerçi methaller bütün tahriplere amaç olmak yüzünden bir stratification'a uygun gelmezler. Amma buradaki örenin bünyesi bakımından çalışmaya en uygun yer burası idi. İçerde yapacağım stratigraphique hafriyat için de burada bir yol açmam gerekti. Zaten Göllüdağa gözümüzü çeken aslanlar ve kabartmalı kaideler burada ele geçmiş bulunduğundan sağ tarafta yapacağımız araştırmalarla aslanların öteki eşini de hemen ortaya çıkarmamız pek mümkündü. Aslanları taşımış bulunan kaidenin sağında, meydana hiçbir şey görünmüyordu.

Köylülerin bu mustatil örene (Kiliseyeri) dediklerini; kamp kurduğumuz yere de (Kartalpınarı) adını verdiklerini de öğrenmiştik.

Methalde ve methalin şark yanında göçmüş, dağınık taşları toplattım. 'Ve aslanların koparıldığı kaidenin sağında 11,60×18,50 ölçüsünde bir yarma açtırmaya başladım. Bu geniş yarmayı hemen 11,60×8,95 ölçüsü ile tamamilen sağ tarafa geçirdim, (plân 4 ilk ölçü hakkında, plân 1, 2 son ölçü hakkında fikir verir) ve buraya (Birinci ocak) dedim.

Göçen taşlar zirvede kalın, yüksek; aşağılara doğru ince ve yayvan bir biçim alıp bir nevi (Sathi mail) meydana getirmişlerdi. Duvarın temel kısmını yani asıl yapı bünyesini ancak bu dökülen taşları kaldırıncaya ortaya koyacaktık. Göçen taşlar ise meydandaydı, üstlerinde yeni bir tabaka meydana gelmemişti.

Sol tarafta, aslanların söküldüğü kaide, asıl temelin veya duvarın hizası, yeri hakkında bize yetesi ışık veriyordu. Sağ taraftaki yarmayı buna göre, duvarın tam önünden başlayacak surette açtırmaya başladım. Plânda (+-0,00) işaretile gösterdiğimiz bakir, kumlu (yerli ifadeyle: kislî, yani kilsî) yere kadar, duvarın üstündeki en yüksek yerden takriben 2,85 - 3,00 metre derinlik bulmuştuk.

Bu alanda (plân 1), daha meydandaki taşları toplatırken, bakir kum tabakasından 0,95 yükseklikte ve etekte iri taşlar görmüştük. Kaldırıncaya birisinin aslanbaşı olduğu meydana çıkmıştı. Sol üst dişleri tamamı, haykırıyordu, kollarını yatırmış, hücum eden, fırlayan bir hali vardı; gözleri de belliydi. Yazık ki alt çenesi ve boyun kökünün yarısı kırılmıştı. Öteki de farkedilmeyecek hale girmiş bir kabartmaydı. Taşlar koyu esmer kalkerden, oldukça gevrekli.

1,30 derinlikte bir boyalı, güzel Firikya parçası çıktı. Fakat bu yığın-tı arasında, onun stratigraphique bir değeri olamazdı. Çanak çömlek parçası ile başka kültür eşyasına ratlamaksızın 1,90 metle derinliğe varınca yarmanın mak-tarını boylu boyunca kaplıyan, kalınlığı bir ile üç santimetre arasında ,bir kül taba-kası gözüktü. Bu kül tabakası ortasında sert bir küle dönmüş beyaz ve ince bir taşın da ufak ve mustatil bir tabakacık yaptığını gördük. Kül tabakası kaidenin önün-den 5,60 ileriye kadar uzuyor ve sonra kesiliyordu. Sonra kum tabakasına kadar inişimiz sırasında ele geçen az çanak çömlek kırıkları hep süsüz, kaba şeylerdi ve Bizans çağından daha eski olmalarına imkân vermiyecek bir görünüşte idiler. Buralardaki yangının bütün kapları çok bozduğunu hemen kaydedelim.

Bu birinci ocakta, temel duvarının önünde şakulî bir toprak tabakasının kalmasına dikkat ettik: Yağmurlar, fırtınalar vaktinden önce bu vesikanın bünyesini tahrip eder, diye korkuyorduk. Duvarın üstünü de temizlemeden bırak-tık. Burasına dokunulmamış olduğu için şimdilik bakir kalması daha doğru idi.

Duvarın bünyesini sol tarafta aramayı düşündüm. Aslanların koparıldığı kaidenin sağındaki taşlardan sola ve ileri doğru bir yarma açtırmıya başladım. 12,90×12,60 ölçüsüne yakın olan bu yarmaya başlangıç olan yer (plân: 1 de B harflerile gösterilen taşların) sağdır.

Bu ocakta da, öteki ocaktakinin seviyesinde kül tabakası başlıyordu. Bilhassa (plân: 1) de (H) harfile gösterilen alan, birinci ocaktaki, kül kesilen aktaşa benzer bir sert ve uzun tabaka teşkil etmekteydi. Aslanların koparıldığı kaidenin sağ yanı altüst edilmişti ve B ile gösterilen taşların - şimdi Kayseri Müzesine kaldırılan - kabartmalı kaide ile birlikte bulunduğunu, o zaman çalışan işçilerden öğreniyorduk. Kaidenin kendisi şimdi üç parça kalmış olup gerisinde, sağında, çevresinde kül ve yangın izleri, yahut tuğlalaşmış yanık topraklar bir tabaka meydana getirmekte idiler. Kül ve yangın tabakası kaidenin arkasında, örene doğru derinleşmekte idi.

Kaidenin solunda temel duvarı yıkılmış bir makta halinde görülmekteydi. Kaideyle onun birleşme vaziyetini şimdi tayin etmek imkânsız gibiydi: Aslanlar koparılırken öyle göçürülmüştü. Yalnız kaideyi terkip eden blokların uzunlukları hemen duvarın enine müsavi: 1,95 m. ve eni 1,00 m. olup duvarın üst yüzünden 1,45 derinlikte bulunuyordu. Aslanların yüksekliğini 1,70 m. olup kaideyle birlik-te temel duvarı dediğimiz örgünün hizasını geçtiğini kabul etmek lâzımgelir. Du-varın bu kaideden aşağısının ise toprak içinde kalması akla uygundur. Duvar bu-gün topraktan yani kaideden bir metre kadar derinde kalmıştır. Bu bir metre kalınlığında toprak tabakasını duvar boyunca ve enince kaldırttım. O zaman du-varın bünyesi şöylece gözüktü:

Duvarın eni 1,90 metreydi. Dış ve iç yüzü oldukça iri fakat düzgün olmıyan pelasgiques?) örgülerle (appareils) örülmüş; araları yine düzgün olmıyan ufak taşlar, taş kırıkları ile doldurulmuştu. Toprak veya adi çamur, bütün bu taş kütlesini tutan yegâne harçtı. Duvarın - aslanların kaidesinden bir metreyi geçen derinlikteki - kaidesi, bugün toprak haline geçmiş bir çamur tabakasından sonra, (kis) denen kilsî, yumşak bakir zemine yerleşmiş bulunuyordu. Bu hi-

zada zemin çakıl ve kum kütsile dolu idi. Duvarın üst yüzünden 2,42 - 2,72 derinliğe inmiştik.

Kazım ilerleyince, yıkık uçtan iki metre solda (garpta) bir iç duvarının kaim bir halde gelip duvara bitiştirği görüldü. Bu iç duvarın uzunluğunu bulmak için araştırma yaparken - temel duvarının iç yüzünden - 2,50 metre içerde ve 1,30 derinlikte bir kulp bulduk. Hamuru ince, pembe idi. Hitit çağının eserlerini andırıyordu. Andırıyordu, diyorum, çünkü mahiyetini değıştirecek kadar tagayyürata uğramıtır.

İç duvarının çevresi iri toprak külçelerile, taşlarla örtülü çukurlara benziyordu. Çamurla örülmüş veya kerpiçle bir alternance meydana getirecek surette diğer taş duvarların bulunduğu şüphesizdi.

Biraz daha solda, temel duvarına gelip bitişen gene böyle iç duvarlar vardır. Buralarda, 1,50 metre derinlikte kül, kömür ve kemik çıkıyordu. Kül ve yangın tabakasının bütün duvar boyunca devam ettiğine inanmak lâzımgeliyordu. Asıl temel duvarına gelip bitişen ara duvarlarının arası, çevresi taşlarla, toprak keseklerle dolu çukurlardı. Böylece; Eti göreneğine göre yapılmış bir müstahkem kapı complexe'ini ele geçirdiğimize şüphe kalmıyordu. Maalesef hiçbir teferruat üstünde beklemiye, fırtınadan zaman ve takat bulamıyorduk.

I.nci ve II.nci ocaklar arasında toprak (plân 4 te görüldüğü üzere) çökmüş gibi bir hal gösteriyordu. (Plân: 1 de iyice farkedilen) bu çökük kısım 3,80 metre eninde bir methal teşkil etmekte idi. Buraya III üncü ocak dedim.

Methal cenuptan şimale gidiyor; büyük ve geniş bir avludan veya meydana geçerek - orthostates biçiminde - diklemesine konan iri taşlardan örülmüş bir yapı temelini varıyordu. Bu yapının mahiyetini anlamıya zaman bulamadık. Bu yapıdan sonra, birbirine muvazi ve amut aralıklarla ayrılmış yapıların yıkıkları sınıksız bir ören halinde uzuyordu.

Methaldeki kazım (plân: 5) kademeli tarzda yıkılmış veya döşenmiş bir zemin verdi. Methalin, ören içine bakan yanında yüksek olan bu gayri muntazam taş döşeme, temel duvarı tarafına bakan yanında alçakta kalıyordu. Hattâ methalin ön solunda 0,60×1,00 ölçüsünde iri, yassı, işlenmiş bir blok bulduk ki hemen hemen aslanların kaidesi hizasında idi (plân: 1 ve 5). Zemindeki taşlar altları hep kara topraktır. Bundan sonra da kum ve çakıl geliyordu.

Plân: 1 de iyice gösterdiği üzere, bu methal dediğim alanın ve genel olarak temel duvarının önündeki toprak bir rampa ile yükseliyordu. Burada da Etilerin meşhur tekniğine raslamış bulunuyorduk.

Kül ve yangın tabakası aslanların kaidesinden, temel duvarından daha ileri ve geri geçtiğine göre, bu duvarın daha sonradan yapılmış olması icap eder. Hangi devirde? Maalesef bunu söylemek için yalnız duvarın yapılar tarzı yani istilden başka elimizde ölçü yoktur. Geçit bu kadar yanıp hırpalandıktan sonra burada kronolojik bir stratification aramak zaten imkânsızdı. Duvarın istili ise - Alişarın şimal ve cenup kapılarının iki tarafındaki tertibat gözönünde getirilirse - bize Eti tarzını telkin eder. Taşla örülen kısmın oldukça yukarıda kalışı, çağın geçkinliğine, sorahlığına delâlet etmektedir.

Geçidin solunda ve duvar gerisinde bulduğumuz tertibe bakılırsa; Zencirli'de, Sakçagözün'de, Karkamış'da, Alacahüyük'te görülen "monomentale" kapıların eşine rastladığımızıza şüphe kalmaz. Bu duvar şimdi doğrudan doğruya aslana gelip bitiyor. Amma daha önce, şehrin ilk kuruluşunda, bu aslanın - ve ona mütenazır bulunması tabii olan öteki, sağdakinin - solunda, yahut geçitin içinde, "plinthe" halinde konmuş bir firiz yok mu idi? Yukardaki Eti "poterne" lerine, kabartmalarla süslü böyle firizler vardır. [1]

Geçitte bulduğumuz yassı döşeme taşı ile geçitin mail durumu da öteki "poterne" lerin döşemesini hatırlatıyor. Geçit ilk halinde değildir; fakat bugünkü şekli ile de Eti böreneğinin dışında kalmıyor. Burada bulduğumuz, aynı hizadaki kül tabakalarının ise - yine Zencirli ve Sakçagözündeki gibi - duvarın arasına ağaç direklerden bir "armature" konmuş bulunmasını akla getiriyor. Bütün bu mukayeselerle, elimizdeki eserin aslanların çağından eski olamayacağı tahmin olunabilir.

Burada duvarın çakıl ve kum tabakası üstüne oturtuluşu dikkate değer. Her an zelzeleye, fırtınaya karşı kalan bu alanda yapıların elastikiyeti ve sızdıran bir temele oturtulması akla, mevsim ve iklim şartlarına uygundu. Aynı çareye, bin yıl sonra, Turovadaki Athena mabedini yapan klâsik çağ arşitektleri de başvurmuşlardı.

Garpten ve cenuptan esen yağmurlu rüzgâr bu ocaklar üstünde ve genel olarak garp yanında çalışmamızı imkânsız bıraktığından; Akropol'un bu cenup önünün şark köşesini meydana çıkarmıya karar verdim. Yağmurun fırsat verdiği saatlerden istifade ederek buraya VI.nci ocak adını verdiğim bir chantier kurdum. (Dördüncü ocağı, II. ncinin solundaki duvar üstü ve iç yüzü teşkil etmişti. Fakat burada hemen pek az çalıştık. Beşinci ocağı ise, şimdiki VI.ncinin yerinde başlamış, sonra VI.nciyâ katmıştık.)

Ören burada enli, yüksek bir taş yığını gibiydi. Methaldeki temel duvarının buraya doğru uzandığı muhakkaktır. Onun hizasını gözönüne alarak bu köşeyi kazdırmaya başladım. Methalde bulduğumuz bakir kaya zemini (- + 0) olarak almıştık. İşte o zemine nazaran buradaki yıkık üst zemin yüzü 4,65 metre yükseklikte kalıyordu (plân: 6 ve 7).

İlkin göçmüş, devrilmiş bulunan taş yığını kazdırttım. Altındaki top-rağı, yukarda söylediğim gibi, temel duvarı hizasında ve takriben dört metre eninde bir yarma kazdırmıya başladım. Daha 0,50-0,75 metre derinlikte iç yanları boş gibi, karanlık gibi gözüken irili ufaklı taş dizileri meydana çıktı. Yukarıdan aşağı, bir balık sırtı gibi serpilmiş, alt taraflarında boşluklar, derinlikler var hissini veren bu taşların dibinde çakıltaşları dolu idi. Bu üstteki taş dizilerini kaldırttım; altı gene aynı manzaradaydı. 0,75 te elimize geçen bir kap parçası kalın, tornada yapılmış, miktar pürüzlü ve kaba idi; fakat o kadar ta-gayyüre uğramıştı ki, Bizans veya Roma çağından olan bu parçaya Neolitik çağ işi görünüşü vermekte idi. Kazım ilerledikçe Bizantin, Romen, Hellenistik ve

[1] [Ed. Pottier: L'Art Hittite, I. pl. III. ve şekil 43; şekil 53; şekil 69; Otto Weber; L'Art Hittite, levha 46.]

Firikya çağ parçaları ele geçmekteydi. Bir minik kulp üzerinde bir ufak haç kazılmıştı.

Temel duvarının buraya kadar uzanan ucunu hemen bulmuştuk (plân: 6. N ve D arasındaki duvar). Duvar burada kesiliyor gibiydi. Önünde - sağında, şarkında - yıkık ve göçmüş taşlar, topraklar vardı. Bu göçmüşe benzer ucun biraz solundan, cenup-şimal istikametinde, daha ensiz bir duvar amut olarak çıkıyordu. Bu, şüphesiz, methalde bulduğumuz ve temel duvarından daha ensiz olduğunu tespit ettiğimiz ara duvarları gibi bir duvardı (R R' duvarı takriben 7,70 metre uzunluğunda idi).

Bu ara duvarının şimalde, sağa yani şarka bükülen köşesini meydana çıkarttıktan sonra bu yeni garp-şark istikametini şarka doğru araştırttım. (EÉ duvarı takriben 6-7 metre ilerliyordu.) Maalesef buradaki hercümerç, bu şark ucunu tamamen bulmama mâni oldu. Yalnız (Plân: 7) bu şark ucunda, şarktan garba inen bir merdivenin sekiz basamağını meydana çıkarttım. Basamakların daha inmesi muhtemeldi. Fakat vardığımız zemin yıkılmış taşlardan, kerpiçlerden, yanmış ağaçların kül ve kömürlerinden farkedilmez ve hemen yeniden göçecek bir halde idi. RR' duvarının bu sekiz basamağa karşı olan kısmının dibinde geniş ve dairemsi bir göçüntü vardı. Sanki buraya (Koçbaşı = belier) denen tahrip aletile vurarak bir geçit açmağa rabalamışlardı. Burası takriben iki metre ve iki buçuk metre derinliğinde idi. Bu yangın, is, kül, kömür, göçme mahşerinin arasından çıkan çanak çömlek parçaları çok güzel olup Alişar hafriyatında Firikya ve Post-Hittite denen çağların eseridiler.

Buradan en ufak bir derinleşme ve genişleme teşebbüsü hemen yıkılmalar, göçmelerle nihayetlendiği için faaliyetimizi daha aşağıya - yani daha cenuba - indirdik (plân: 7). K ile gösterilen mıntakada iri, kaba kerpiçlerden diziler vardı. RR' duvarının diplerine giden ve o duvardan daha eski bir devre ait başka bir yapının gerisi olarak kalan bu izler orada çoktu. Bunlar kaba hamurlu, adi toprak renginde olup sertlikleriyle ve biçimleriyle kara topraktan ayrılıyordu. Bazı yerde renklerinin sarıya ve kırmızıya çaldığını da katmalıyım.

Bu alanda L ile gösterdiğimiz kül tabakaları vardı. D ile gösterdiğimiz ağaç çürükleri büsbütün dükkate lâyıık bir vesika idi. Buralarda bol miktarda nakışlı ve nakışsız çanak çömlek parçaları ele geçti. Fakat daha el dokununca dağılacak ve bozulacak hale gelmişlerdi. Çağ bakımından da karışıklık gösteriyorlardı. Buralarda da yangın izi boldu.

Methaldenberi geldiğini zannettiğimiz duvarın cenup ilerisinde ve balık sırtı gibi görünen göçmüş taşlı sahanın solundaki kazılarımız dört uzun kademe meydana çıkardı. Bunlar garpten şarka geliyor ve hemen hemen EE' duvarına (plân: 7) muvazi bulunuyorlardı. Orta büyüklükte taşlardan yapılmış olan bu kademelerin neye yaradığı ve hele hangi devrin malı olduğunu bu mevsim içinde bilmek mümkün olamamıştır.

Böylece; bu şark köşesinde büyük (ve belki de çifte) bir kule meydana çıkmıştır.

RR' ve EE' duvarlarının durumu ve asıl temel duvarına nazaran vaziyetleri bu hususta insana kat'î fikirler vermektedir. Fakat buradaki mimarlık vesikala-

rının hangi çağa ait olduğunu katıyetle tespit pek kolay değildir. Yalnız şusarını söylemek mümkündür ki:

Burada bir kerpiçleri kullananların devri, bir onların yerine duvarları yapanların devri bir Firikya devri, bir Hellenistik devri, bir Roma devri, bir Bizans devri, bir Osmanlı devri gelip geçmiştir. Ele geçen çanak çömlekler, (kronolojik bir stratification elde edemediğimiz için) ancak toptan bu imkânı vermektedirler. Osmanlı devrinin pek geç ve geçici olduğunu, hattâ yalnız göçebelerin bıraktığı izlerle temsil edildiği zannındayız.

Gerek burada, gerek biraz daha cenup ve şarkta bulduğumuz eski kap parçaları, Ankara Etnoğrafya Müzesinde, İstanbulda Eski Şark Eserleri Müzesinde eşlerine raslanan bir seramik çeşidi meydana getirmektedirler. Post-Hittit ve Firikya devri eserleri olan bu vesikalar; çok ince pembemsi bir hamurdan yapılmış olup kalın cidarlıdırlar. Kabın üstü beyaz, ince macundan bir astarla - veya sırla = engobe - kaplanmıştır. Bu astar tabakasının - engobe'un - üstünde bazan tatlı bir şarap kırmızısı, bazan koyu kahve rengi ile çizilmiş kalın daireler, kalın zikzaklar ve kafesler (treillis) . . gözalcı bir dekor meydana getirmektedir. Süslerin hepsi de (hendesî = géométriques) tir. Bazı parçalarda kırmızı ve koyu kahverenginden başka yine sarımtırak (chamois) zemin üzerine siyah renk te kullanılmıştır. Firikya parçalarından düğmeli kulp cinsleri bilhassa dikkate değer: düğmeler burada bir hayvan veya insan başını hatırlatmaktadır ve üstlerinde kafesler (treillis) yahut baklava biçimi süsler bulunmaktadır.

Bunlar arasında, şöyle genel biçimini verecek kadar parçalarını ele geçirebildiğimiz bir güğüm (veya testi) tezyinat bakımından pek çok dikkat ve merakı çekmektedir. Renk ve tekniği yukarıda yazdığımız gibi olup zarif bir kulp süslü bir boyundan aşağı inmekte, genişçe karnının üstüne ilişmektedir. Kabın dibi hafifçe sivri bir yuvarlakta ve dip yok denecek haldedir. Karnı üzerinde firdolayı kırmızı ve kara yahut (sepya) ile nakşedilmiş daireler ve onların üstünde bir (kancalı haç=Croix gammée) ve bir (Croix ancrée) ile aralarında bir yılan vardır. Kulpun üzerinde, pek yeni yapılmışa benzeyen, biçimsiz bir haç kazılmıştır. Eğer bu kulpun çıktığı yeri ve zamanı gözümle görmesem bunun, işçilerden birinin elile yapıldığını sanırdım.

Birçok yerde karşımıza çıkan Coix gammée, gerek Boğazköyde, gerek Orta Anadolu'da bulunan ve hem çok eski (Milâttan önce 18 ve 19.ncu asırlar) hem nisbeten yeni (Post-Hittite ve Firikya. . .) kaplar üzerinde tesadüf olunmaktadır. Cyclades kaplarında aynı motife rasladığımızı hatırladım.

Fakat iki haçın arasındaki yılan motifi bizi daha ziyade Ege'ye, Cyclades'lara götürmektedir. Elimizdeki malzemenin azlığı, hafriyatımızın pekaz sürmüş ve pekaz sahalarda daralıp kalmış olması. . . ne daha fazla mukayeseye, ne de daha esaslı kanaatler ortaya sürmüye müsaade etmemektedir. Fakat kabın biçimi de kulpu da bize Mikena seramitiğinde görülen - ve sonraları Yunanın meşhur Cenochoé tipine varan - kapları hatırlatıyor. Turova'da da aynı çeşit kapların - gene Mikena tabakalarında yani Turova VI. da - ele geçtiğini ayrıca kaydedelim. Belki de bu testi bir importation'dur; belki yerli atelyelerin dışarı tesirile yaptıkları bir eserdir.

Kabın biçimi Anadolunun yerli kaplarında pek görmediğimiz bir örnektir: Boynu kısa ve üstüvandır; karın küreye yaklaşır; dip gövdeden ayrılmamıştır. Kulp bir kaim zaviye meydana getirir. Bu gövde bize "vases-à-etrier" denen Girit, Cyclades, Kıbrıs ve Turova VI kaplarını hatırlatıyor. Kabın üstündeki beyaz, kalınca astar (engobe) kremle pembe renk arasındadır.

Bu işi (procédé) de daha çok Akdeniz, Ege mıntakasında buluyoruz. Gerçi "Susiane" bu türlü "engobe" tekniğini çok önce tanımış, tanıtmıştır ama bizim kabın buradan gelmediğini söyleyebiliriz. Boyun üstünde kısmen görülen kavislerden yapılmış nakış ile gövdedeki kalın, renkli halkalar arasındaki ince halkalardan yapılan nakışalr gözümüzü yine Girit'e, Cyclades'lara çevirtiyor. [1]

Malatya'da, Aslantepe'de iki hafriyat mevsimi geçiren M. L. Deleporte'un bulduğu çanak-çömlek arasında Göllüdağ parçalarına benzeyenler çoktur. M. Delaporte bu seramiği M. Ö. XII. inci asırla VII. inci asır arasında sıralanmaktadır. [2] M. Delaporte'un elindeki criterium, daha çok Alişar hafriyatının sonuçlarıdır sanıyoruz.

Diğer parçalar, hele son devirlere ait bulunanlar, çok bozuk ve hiç birisi tam olmadığı için, ne fotoğrafla, ne desenle, ne de sözle üstlerinde duracak vaziyette değiliz. İlerde hafriyata devam olunduğu takdirde bulunacak malzeme ile bunlar hakkında ışıklar buluruz ümidindeyim.

VI.ncı ocağın bir şubesi olarak; dört kademe ile balık sırtı göçüntünün sağında ve temel duvarı hizasında açtırdığım yerde güzel bir köşe duvarı ele geçti. Bünyesi temel duvarının aynı olup onun şark cenup köşesini meydana getirdiği şüphesizdi. Bu köşenin cenup önlerinde ve duvarın üst yüzünden 1,80 - 1,70 derinliğinde birçok kap parçaları ele geçti. Levhalarımızda verdiğimiz Firikya parçalarından bir kısmı da burada, yanık, kül, kömür ve daha sonraya ait diğer çanak parçaları ile birlikte çıkmıştır. Gene bu alanda duvar köşesinden 2,30 - 2,45 metre cenup ilerde ve 1,75 derinliğinde bir de tandır ele geçti. Tandır dediğimiz bu kap kalın, kaba ve çakıllı hamurdan yapılmış olup hemen hemen kum üstünde gibiydi. İçi yanık külle dolu idi. Bunun bir mezar olduğunda ve yanmış kemiklerin külünü muhafaza ettiğinde şüphelim.

§

III.

Bir ayı geçen hafriyat faaliyetimizin asıl toprak üstünde, kazımla geçen kısmı yalnız 15 - 16 gündür. Daha önce söylediğimiz gibi türlü zorluk ve yokluk yüzünden, hele mevsimin çok ilerlemiş, her yanımıza kar düşüme başlamış, fir-

[1] Bakınız: R. Dussaud: Civi. Préhelléniques, 2e édi., p. 48, fig. 30; p. 245, fig. 176. Ch. Dugas: La Céramique des Cyclades, pl. I, 1, 4; pl. VII, a, b; pl. VIII, 2; pl. IX; pl. X, 1, 2.

Ed. Pottier: L'Art Hittite, II; fig. 4, No. fig. 14, No. 3; fig. 15, No. 5; fig. 38; fig. 42.]. Ch. Dugas'ya göre bu kapların XVI. ncı yüz ile IX. uncu yüz (M. Ö.) arasında olması gerektir.

[2] [Revue Hittite et Asiatique, 1933, fascicule 12 ve 1934, fascicule 16.]

tınaların ardi arası kesilmemiş bulunması sebebiyle kazım ve exploration işlerimize pekaz, pek kısa sürmüştür. Elde ettiğimiz neticeleri şöylece toplıyabiliriz:

1. Göllüdağın yeri, topoğrafyası hakkında esaslı bilgi sahibi olduk.
2. Göllüdağın civarla ilgisini ve civarında neler bulunduğunu incelemeye imkân bulduk.
3. Göllüdağın üstünde, hiç olmazsa son Eti çağından başlayarak Osmanlı çağına kadar süren bir büyük ören bulunduğunu; bunun büyük bir dış sur ile bir Akropoldan ve ikisi arasında, büyük bir intizamla, yer yer yerleşmiş mahallelerden meydana geldiğini; eteklerinde ise hemen münhasıran klâsik çağların hâkimiyetini gösteren büyük ören yerlerinin bulunduğunu tespit ettik.
4. Burada bakir toprak veya bakir kaya pekaz derinliktedir; methal gibi, cenup şark köşesindeki kule gibi, karışık yerlerde de olsa, bu toprağa veya kayaya kadar inebildiğimiz noktalarda elimize geçen en eski seramik vesikaya bakılırsa, Göllüdağdaki örenin büyük ve ikinci Eti imparatorluğundan daha eski bir ömrü olmaması gerektir.

Fakat önümüzde çözülecek daha çok mesele var; daha doğrusu bütün meseleler bundan sonra çözülecektir:

- A. Bir kere buradaki ulu ören ne zaman kurulmuştur? Yani Göllüdağda hayat kimlerle başlıyor?
- B. Burada biribiri ardından gelen kavimlerle medeniyetlerin mahiyeti nedir ve her biri nekadar zaman sürmüştür?
- C. Bu ulu ören niçin kurulmuştur? Bir şato mudur? Bir payitah mıdır?
- Ç. Burasının şimdilik elimizdeki vesikalara göre en eski sahipleri Eti'lerdir; fakat gerek Akropol dediğimiz büyük mustatilin içinde, gerek dışındaki mahallelerde gördüğümüz muvazi ve amudî kuruluş tarzı da Eti midir?
- D. Buradaki büyük belde ne zaman, nasıl sönmüştür?

Eldeki seramik bizi şimdilik Milâttan önce XII inciden IX uncu asra kadar iletıyor.

Göllüdağ göreninin yaşı üzerine en canlı belgeyi, geçitte bulunan aslanların varlığını unutmış değiliz. Bugün Kayseri Müzesinde bulunan aslanlar geçitin solundaki kaideden koparılp götürülmüştür. Müzedeki aslanların kaidesi kalınlığı şimdi on beş santimetre kalmıştır. Göllüdağda kalan kaidenin kalınlığı da yirmi santim kadardır. Demek ki kaidenin toptan yüksekliği (kalınlığı) 0,35 olacak. Kaidenin eni 1,00 metre, boyu (uzunluğu) 1,95 metredir. Aslanların kaide yüzünden yüksekliği 1,35 m. dir. Aslanların eni kaideye bitişik yerde 0,87, gövdede 0,85 dizlerde 0,80, baş kısmında 0,86 m. dir. Kaidenin aslanları meydana çıkaracak kadar geniş olduğu görülüyor. Aslanların uzunluğu kaide de 1,70 göğüste 1,70, bacaklarda 1,60 m. dir. Dikkate değer iki nokta var: Aslanlar aynı hizada değildir; sağdaki - yani duvara bitişik olan - on santimetre daha ilerdedir. Bunun sebebini biz "perspective" hürmetinde buluyoruz. Sonra; aslanlar yekpare olmayıp - sağdaki iki, soldaki dört olmak üzere - altı parçadan yapılmıştır. Aslanlar, Etilerin "cenup San'at Mektebi" istiline uygun olarak işlenmiştir. Baş ve boyun bloktan öne çıkmış ve üstünde "ronde-bosse" gibi çalışılmıştır; gövde - ve yalnız sol aslanınki - profil olarak, az kabartma halinde işlenmiştir. Ağzı teh-

ditkâr açık olup yandan bir yarım ve kabartma daire gibi görünmektedir. Dişler çok düzgün bir realizmle işlenmiştir. Burun kırışmış ve iki yanında bıyıklar yukarı kalkık dörder çizgi manzumesi halini almıştır. Kulaklar arkaya doğru yatkındır. Boyun istilize, sık ve mütenazır perçemlerden yapılmış yele ile örtülüdür. Omuz üstleri, karın altı aynı teknikle işlenmiş perçemlerle kaplıdır. Bacaklarda tamamile hendesî bir "stylisation" la yapılmış kıl mıntakası, adaleleri gösteren realist bölmelerin yanında bir tenakuz gibidir. Kuyruk yalnız bir tane gösterilmiştir: Bacakların arasından inip ayaklar hizasında geriye, yukarıya kıvrılmıştır. Ön bacaklar bir hizada gibidir; yalnız sağ aslanın sağ pençesi, sol aslanın sol pençesi azıcık ilerde gösterilmiştir. Halbuki ard bacaklar - sağdakiler ilerde, soldakiler geride olmak üzere - yürür durumdadır. Görülüyor ki Sumerlerden beri Etilerin miras olarak kullandığı teknik göreniği devam ediyor: "Ronde-bosse" la kabartmanın aynı zamanda kullanılıp ekonomik bir tezyin usulü benimsemek; bu tehditkâr süsü kapı ve geçitlere bir tanrı senbolü gibi koymak. Fakat bizim aslanlarda ilk Eti İmparatorluğu çağının arkayık ifadesi artık yoktur. Şurada burada "survivances" gibi kalmış bazı tenakuzlar bir yana bırakılırsa gövedenin hareketleri, sembolün ruhuna uygundur. Şunu unutmamak gerek: Göllüdağ aslanlarında Asuryalıların akıllara hayret veren ince, teferruatlı, tam realizmi yoktur. Bu bakımdan eser henüz Eti primitifliğini yitirmemiştir. Bunlarla mukayese için Zencirli'de Hilani III. de bulunan aslanları alabiliriz. Zencirli aslanları genel anlama göre M. Ö, IX uncu asır işidir. Göllüdağ aslanlarını da aynı asır işi olarak tanıyoruz. - Aslanların üstü baş hizasından azıcık yüksek bir mustatil olup üstüne - Sakçagözü'nde olduğu gibi - tanrı veya hükümdar heykelinin, yahut bir direğin konmuş olması pek mümkündür. Böylece eser yalnız sembol olmaktan çıkarak mimarî bir "fonciton" da görmeğe davet edilmiş oluyor demektir.

Bu vesile ile şunu da söyliyelim: Kayseri Müzesi Müdürü Bay Nuh, bu aslanları - hafriyattan önce - kendisi kaldırmış müzeye götürmüştü. 1935 yaz mevsiminde, Göllüdağdaki hafriyat malzemesini Alacahöyüğe getirmeğe gittiği sırada, geçitin sağ yanını yağmurların açtığını ve orada bu aslanlar gibi diğer bir çift aslan ortaya çıktığını haber vermişti. [1]

Aslanlarla birlikte Kayseri Müzesine kaldırılmış bulunan başka bir kaide çok değerli bir vesikadır. Geçitte bulunduğu bilinmekle beraber ne halde elegeçtiğini maalesef bilmiyoruz. Aslanlarla aynı taştan yapılmıştır. Uzunluğu 1,36 m. eni 1,05 m., yüksekliği (kalınlığı) 0,40 m. dir. Dört köşesinde ön ayaklarını öne yatırmış, başlarını da onların üstüne yaslamış olan birer aslan bulunmaktadır. Bunlar ikişer ikişer öne ve arkaya bakmakta, yani ikişer ikişer arka arkaya gelmiş bulunmaktadırlar. Çok örselenmiş olduğundan iyi bir fotoğrafı aldırılmamıştır. Kaidenin ortası daire biçiminde kabarık ve orta tarafı oyulmuştur. Dairenin kutru 0,76 m. dir.

Bu kaide aslanların üstünde mi idi? Yoksa geçidin ortasında bulunuyor

[1] Aslanların ve geçitlerin manası, tekniği üzerine, mukayeseler için bakınız:

Ed. Pottier: L'Art Hittite; I, s. 49-53. Levha III, şekil 37; s. 15, şekil 3; Levha IV ve V, şekil 52, 53, 63, 64, 99, 100; Levha VII, şekil 101; Levha VIII.

Otto Weber: L'Art Hittite; Levha 8, 9, 22.

Leon Heuzey: Catalogue des antiquités Chaldéennes (1902); şekil 4, 12, 120, 126, 218.

ve bir sütun taşıyor mu idi? Buna şimdi cevap vermemiz çok güçtür. İlerde yapılacak araştırmalar bu hususta da söz söylemeye imkân verir sanıyoruz.

Bu kaidenin dört yanındaki aslanlar münasebetile aklımıza "Yamola Kartalı" geliyor. Yine Kayseri Müzesinde bulunan bu eser Robinson ve Barstang'dan sonra 1932-1934 de "R H A" mecmuasının 8 inci ve 16 ıncı fascicule'ünde neşredilmişti. Mana bakımından çok eski bir Sumer efsane ve göreneğini devam ettiren bu güzel eser, üç yüzünde üç yatmış aslan çevreleyen iri bir yılanın üstünde Kartalı gösterir. Göllüdağ kaidesinde de böyle bir sembolik ifade aramak doğrudur. Yamola kartalı, istil bakımından IX - VIII. asırlarına ait olabildiğine göre Göllüdağ kaidesinin de o çağlarda yapılmış bulunması - diğer eserlerimiz ile yoldaşlığı itibarile - mümkündür.

Her manasile bir test-squar olmıyan methal ve cenup şark köşesindeki ocaklar, bize ancak toptan malzeme, toptan fikir veriyor. Dağın şark eteklerindeki Koyuncu öreninde ele geçirdiğimiz bir tunç Roma İmparatoru Valerianus'un parası, Milâttan sonra III.üncü asırda, buraların Roma ve İran hüküm ve nüfuzu altında da bir müddet kalmış bulunduğunu gösteriyor.

Fakat; Akropolun içinde ve dışında bulunup insana bir yandan Priène'i bir yandan Knossos'u hatırlatan Quadrata tertipli mahallelerinin kimlere ait olduğunu; büyük surun, küçük surun kimler zamanında kurulup ne zamanlar yıkıldığını, ne zamanlar onarıldığını. . . ancak ilerdeki kazımlar kesin olarak gösterecektir.

Yalnız; Kayseriden garba, cenuba giden yollara hâkim bir yerde yerleşmiş bu şahin yuvasına benzeyen kalenin, şu ilk münasebetimizde bile bizde uyandırdığı düşünceleri, hafriyatımızın bir sonucu gibi yazmak isteriz.

Gerek çivi gerek hiyeroğlifle yazılı Eti yazılarını okumakta ve Eti dillerini çözmek hususundaki muvafakiyetleri - bizim Kültepe hüyükümüzü işe yaramaz hale getiren arkeolojik günahlarını da affettirecek kadar - büyük olan M. Bed. Hrozny, Anadolunun tarihi coğrafyası bakımından çok değerli düşünceler, teklifler ortaya koymaktadır. 1929 da, Kızılırmakla Tuzgölünün yakınında ve Aksarayın şimalinde, Nevşehirin garbinde Muratlı Hüyük yerindeki Nyssa ile Nésites'lerin (yani çivi yazısını kullanan, Hrozny'ye göre Centum grupuna giren Hindo - Avrupaî asıldan olanların) merkezi Nèsas'ın aynı olduğunu ortaya atmıştır. Milâttan önce 2000 yıllarına doğru Kushshar (veya Kuşsar) Eti hükümetini deviren Kral Anittash veya Anittas bu Nésites'lerin başında bulunmakta idi. Profesör Hrozny o zaman Kusar beldesinin de Garsaura (gene bizim Tuzgölü cenubunda, Aksaray alanlarında) olduğunu kabul etmişti; bugün bizat Aksaraydaki Acem-Hüyükü üzerinde durmaktadır [2]. (Bu son görüşe Dr. İ. Gelb, 1935 te yaptığı arkeolojik geziden sonra, katılmış bulunuyor). Profesör Hrozny Salatıvara adlı Eti beldesinin de gene Tuzgölü havalisinde, Konya ile Aksaray arasındaki eski yol üzerinde bulunan Savatra (veya Soatra) ile bir

[1] [Contenau: Manuel Arch. Orien., I. fig. 166; fig. 350; fig. 398; ve II, fig. 398; fig. 406; fig. 484.]

[2] Bed. Hrozny: Archiv Orientalni, 1929, 1930 ve 1935 ciltleri.

olduğunu kabul etmiştir. (Savatra bizim Akören ile yahut Bozdağ eteklerindeki Yağlıbayat ile bir telâkki olunmuştur). [1]

Çekoslovakyalı profesör Eti hiyerogliflerinin okunması ilerledikçe bu dilin sahiplerini bulmak üzere çalışmaya başlamıştır. Her şeyden önce bu dilin bilhassa Lûites'ler ve sonra Nésite diline akraba olduğunda ve onlar gibi Hindo-Avrupaî dillerin Centum grupuna mal edilmesinde ısrar ettikten sonra [2] bu dili konuşanların ilk vatanı neresi olabileceğini araştırmıştır. 1934 te Türkiye Kültür Bakanlığı izniyle ve Kayseri Müzesi adına Topada [3] (Nevşehirin cenup garbinde bugün bir nahiye merkezi olup Acıgöl de denir) ve Suvasa (Topada'nın şimal garbinde, Kızılınmak'a daha yakın bir yerde) daki araştırma ve sondajlar profesör Hrozny tarafından yapılmadan bu vatan merkezinin - hiç olmazsa M. Ö. XI. ve XII. nci asırlarda - garpta İlğın, cenupta Mihaliç, ve şarkta Kayseri olmak üzere çizilecek bir mıntaka içinde eski Lycaonie ve civarında aranmasına taraftardı. Bununla beraber M. Bed. Herozny, Hiyeroglif yazısını yazan kavmin bu XII.nci ve XI.nci asırlardan önce Anadolunun garp ve cenup uçlarında (Carie, Phrygie gibi mıntakalarda. . .) gizli kalmış olmasını muhtemel görmekte ve M. Ö. 1200 yıllarına doğru (şimal kavimleri) nin akını ve kakıştırmasile Anadolunun ortasına ve şark cenubunda kalmış bulunmasını akla yakın bulmaktadır. İşte Hiyeroglif yazısını kullanan bu yeni kavmin M. Ö. 1200 tarihlerine doğru Şuppi-luumas'ın kurduğu büyük Eti İmparatorluğunu yıkmış, Orta Anadoluya, şimalî Suriyeye yayılmıştır. Bizim Niğde ve Bor yakınındaki eski Tyana yerinde Tuvanuva hükümetini ve Fırat üstündeki Kargamesas (Kargamış, şimdiki Carabulus) beldesini bu sırada kurduğu gibi, İstanbul Üniversitesi profesörlerinden M. Th. H. Bossert'in 1934 te neşrettiği Topada Hiyeroglif kitabesinde [4] ve P. Merigginin tetkik ve neşrettiği [5] Sultanhan Hiyeroglif kitabesinde adı geçen Valudadamemas I, Tuvatas, Valudadamemas II, gibi birtakım kıralların mensup olduğu bir hanedanın hükmettiği, merkez edindiği Parmeta veya Parmetas beldesini de gene bunlar kurmuşlardır. Profesör Hrozny bu Parmetas adını, M. Ö. 1800 yıllarına doğru büyük Eti İmparatorluğunu kuran Kırıl Labarnas'ın torunlarından, kanunlarile ün alan Telipinus'ün (M. Ö. XVII.nci asır. .) kitabelerinde adı geçen Pärminijâs şehriyle bir tutnak istiyor. 1934 te bu beldeyi Topada'da veya yakınlarında bulmayı tabii görmekte idi.

Profesör Hrozny bugün Hiyeroglif yazısıyla dilini kullanan Eti kavimlerinin ilk vatanını Palâ diyarı olarak göstermek taraftardır [6]. Bu diyarı ise Antakyanın yakınlarında, hulâsa Suriyenin şimalinde ve (Üst memleket) denen Comma gène alanlarına bitişik sahalarda aramayı en doğru bulmaktadır.

[1] G. de Gerphanion: Mélanges de l'Université St. Joseph. (Beyrouth); t. XIII, faasci. 1, p. 250 et suiv. 1928 .

[2] Bed. Hrozny: Archiv Orientalni, 1934, VI., s. 121 ve sonrakiler.

[3] Henri del Medico: Le Roche à inscription. RHA, fasci. 15, 1934, p. 247, pl. 14.

[4] Th. H. Bossert: Orientalistische Litteraturzeitung 1934, 37.

[5] Pierro Meriggi: L'inscription hittite hiéroglyphique du Sultanhan. RHA, fasci. 15, 1934, p. 239 et suiv.

[6] Bed. Hrozny: Les Inscriptions (Hittites) hiéroglyphique de Boybey-punarı et le problème de la langue Palaite. Archiv Orientalni 1935, cilt VII.

M. Bed, Hrozny'nin gerek Hiyeroglif dilini kullananların aslına, gerek onların ilk vatanına dair mütaleaları Meriübgî, Forer, Bossert, Cavaignac ve sairinin mukabil mütalealarına çarpmaktadır. Bunların aydınlanması için yeni vesikalarn neşredilmesini beklemek en doğrusudur.

Fakat; Göllüdağ hafriyatı münasebetile M. Bed. Hrozny'nin ortaya koyduğu Valudadamemas hanedanı ve onların merkezi olan Parmetas beldesini bir kere daha hatırlıyoruz. M. Hrozny, Türkiye Kültür Bakanlığı izni ile ve Kayseri Müzesi adına Topada sondajını yaparken biz de Göllüdağda bulunuyorduk. Aramızda 40 - 45 kilometre bulunduğu ve Parmetas beldesini Topada civarında aramayı bizzat kendisi telkin etmiş olduğu halde, onun Göllüdağ hafriyat yerini görmek istememesine hâlâ şaşırıyoruz.

Bizim mütevazî kanaatimizce Göllüdağdaki büyük ören, Kerkenez dağındaki, Boğazköydeki gibi büyük bir merkez olabilir. Elimize geçen vasikalarla Eti İmparatorluğunu yıkanların hüküm ve nüfuzuna merkez olan alanlara ait neşriyat ve mütaleaları karşılaştırarak, bu yeni akını yapan Eti kümelerinin merkezini Göllüdağda bulmak istiyoruz. Bu merkez hakikatte Parmetas veya başka bir ad mı taşıyordu? Bunu ileride devam edecek hafriyatla meydana koyacağız, umudundayım [1].

[1] Az vakitte ve bin müşkülât içinde, bize Göllüdağ keşfinin zevkini tattıran iki büyük amile burada minnet ve teşekkürlerimi sunacağım. Bunlardan birisi: Eşi az bulunur bir dayanıklık, dürüstlük, anlayış ve vefa eseri gösteren Anadolunun işçi köylüsüdür. Öteki: kazım işini resmî vazifenin üstünde bir millet işi, bir zevk gibi alan hafriyat heyetinin âzasıdır. Hele değerli arkadaşım Mimar Macit Rüştü'nün dostluğu ve teknik yardımı benim için aynı büyüklükte oldu. R. O. A.

LES FOUILLES DE GÖLLÜDAĞ

par: *Remzi Oğuz ARIK*
Archéologue du Ministère de
l'Instruction Publique

Göllüdağ est un lieu dont le nom ne figure point dans la littérature archéologique. Le site avait attiré l'attention par la présence de lions-jumelés en pierre noirâtre. Le Ministère de l'Instruction Publique, averti, confia à l'automne de 1934 - à l'auteur de ces lignes - la direction de fouilles archéologiques sur cette montagne, d'une altitude de 2142 mètres.

Le Göllüdağ se trouve sur le territoire de la commune de Gölcük, dont le chef-lieu à l'Est, sur la chaussée de Niğde à Nevşehir; il domine la route de Kayseri à Konya par Nevşehir et Aksaray, ainsi que la route de Kayseri - Ulukışla - Tarsus. Par conséquent, il occupe une position stratégique et commerciale importante.

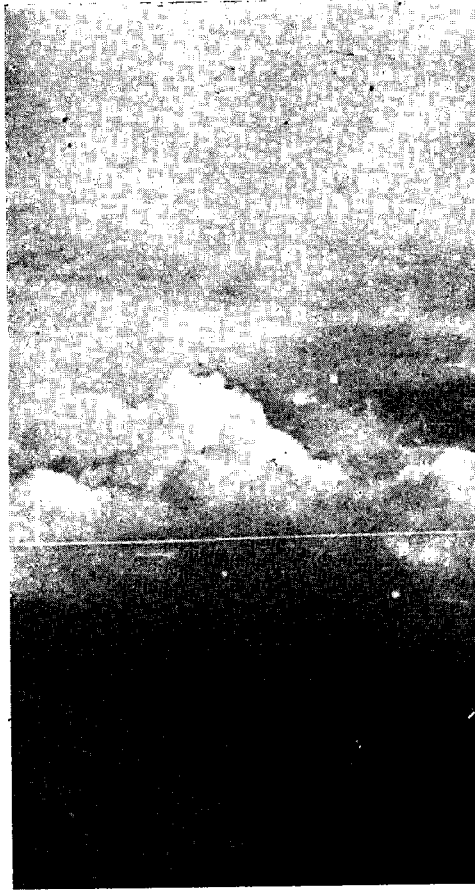
La grande enceinte générale, qui suit les sinuosités de la montagne, entoure les quartiers de la ville, un lac volcanique et l'acropole; sa longueur périphérique ne mesure pas moins de 7 à 8 Kilomètres. La muraille, flanquée de distance en distance par des tours saillantes et quadrangulaires, avait jusqu'à trois mètres d'épaisseur.

Sur le large sommet de la monticule centrale, une autre enceinte oblongue formait, probablement, l'acropole. Un des côtés mesurait 216 mètres de longueur, l'autre - celui du sud, - 90 m. 90. Ce dernier était percé au milieu par un porte, sorte de donjon massif et carré, composé de deux constructions épaisses qui contenaient des logettes, laissant entre-elles l'espace d'un vestibule ouvert, paraît-il, en croix.

Le bloc de deux lions-jumelés était, semble-t-il, engagé dans la muraille à gauche de l'entrée - probablement remanie, - qui conduisait, par le vestibule, à une cour fermée, derrière laquelle, vers le nord, se développaient les bâtiments de l'acropole. Tous ceux-ci, s'alignaient sur les deux côtés des rues et des ruelles qui s'entrecoupaient parallèlement.

Les lions, actuellement au Musée de Kayseri, sont façonnés plus de réalisme sur la dalle qui contient tout le corps exécuté en bas-relief, tandis-que les têtes en ronde-bosse, dépassent le bord du bloc. Ils rappellent les lions de l'hilani III. du Zencirli, et datent, au plus tard, du IXème siècle avant J. C.

La céramique, assez variée, s'échelonne entre le XIIIème siècle avant J. C. et la période ottomane, témoignant ainsi d'une vie assez longue et prospère du site. Les périodes dominantes paraissent être Poste-hittite, phrygienne et romaine.

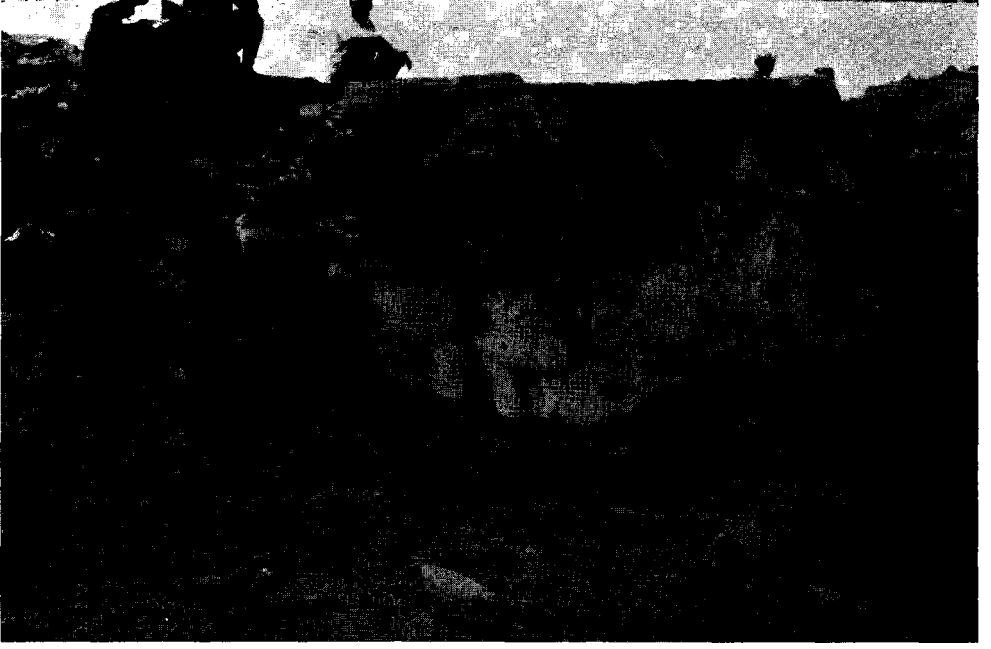
Resim : 1 —

Göllüdağ: Şarktaki yalçın kayalardan ovalara bakış

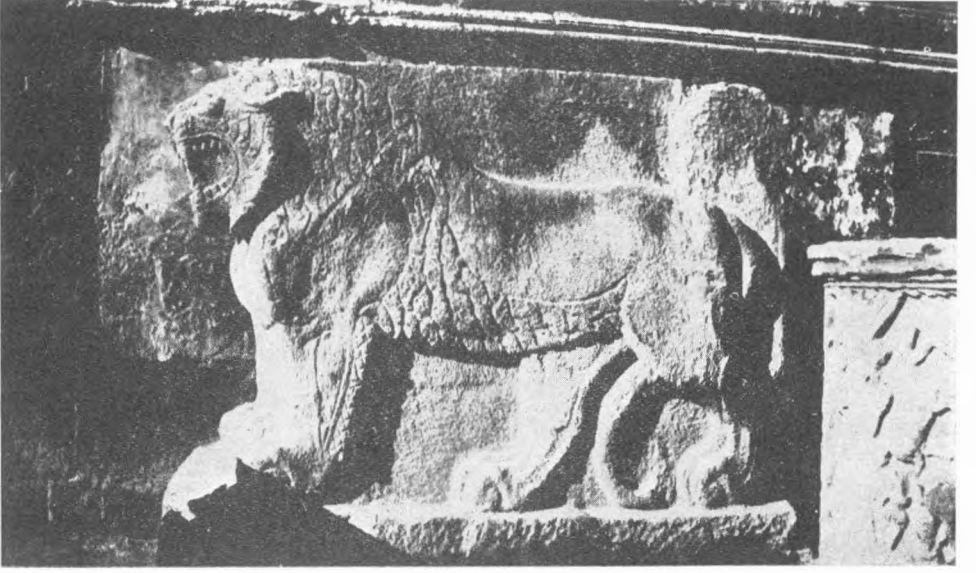
Resim : 2 — Erciyeş'e doğru bakış

Resim : 3 — Göllüdağ Akropolü methalinde bulunan aslanlar ilk buldukları zamanlarda
[Bu aslanların bulunması üzerine hafriyata karar verilmişti]

Resim : 4 — Aslanlar dağdan aşağı nakledilirken

Resim : 5 — Göllüdağ aslanları Kayseri Müzesinde; yandan görüşleri

Resim : 6 — Göllüdağ aslanlarının Kayseri Müzesinde, önden görüşleri

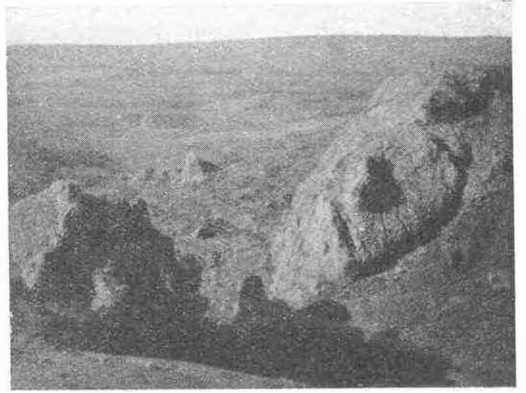
Resim : 7 — Göllüdağın şimal
şark eteklerinden görünüşü

Resim : 8 — Göllüdağın şimal
şarkındaki Kömürcü köyü

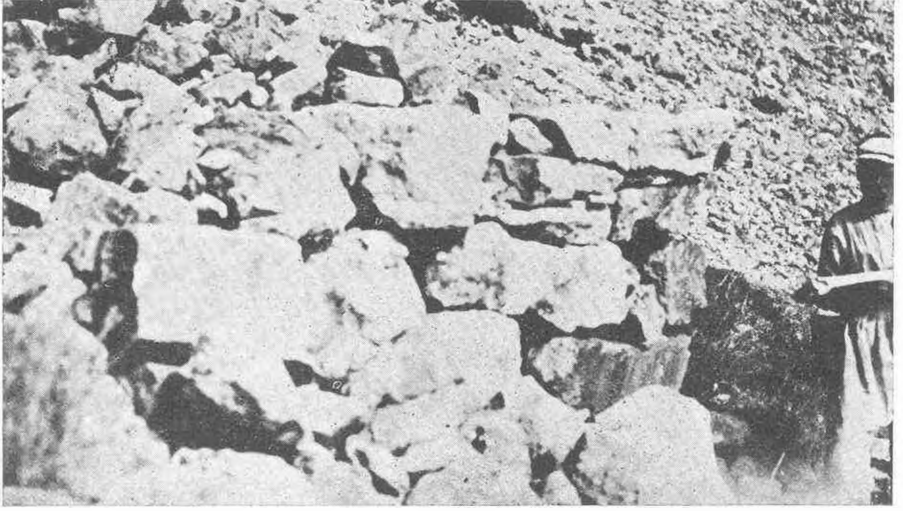
Resim : 9 — Göllüdağdan şark
cenubundaki ovalara bakış

Resim : 10 — Göllüdağdan cenup
ovalarına bakış

Resim : 11 — Göllüdağdaki göl, şarktan görünüşü

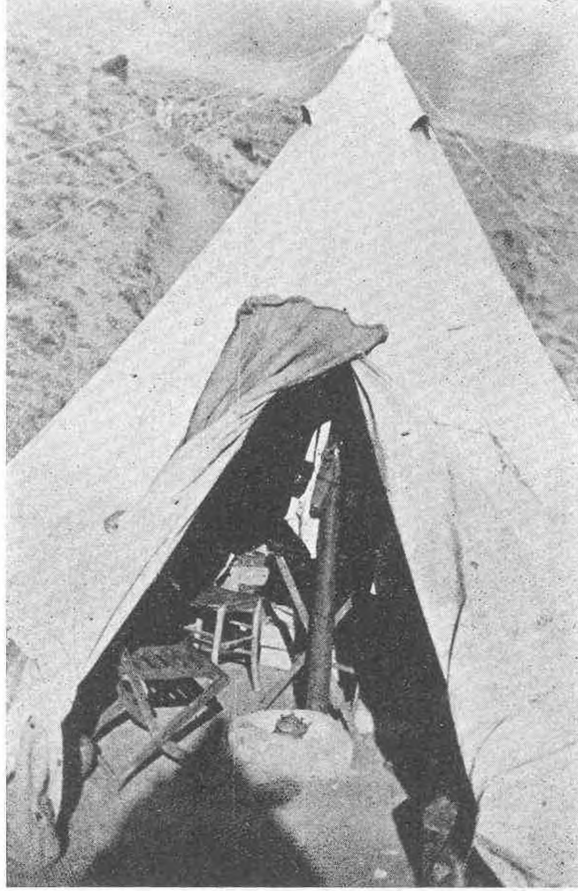
Resim : 12 — Göllüdağın dış suru bünyesi

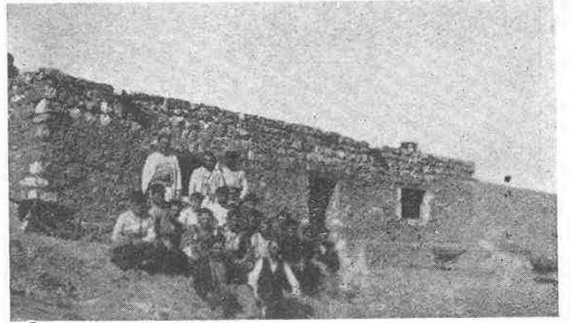
Resim : 13 — Dağın cenup eteğinde keşfedilen mağaralardan

Resim: 14 — Kömürcü köyünün
sahipleri

Resim: 15 — Hafriyat
heyetinin çadırı

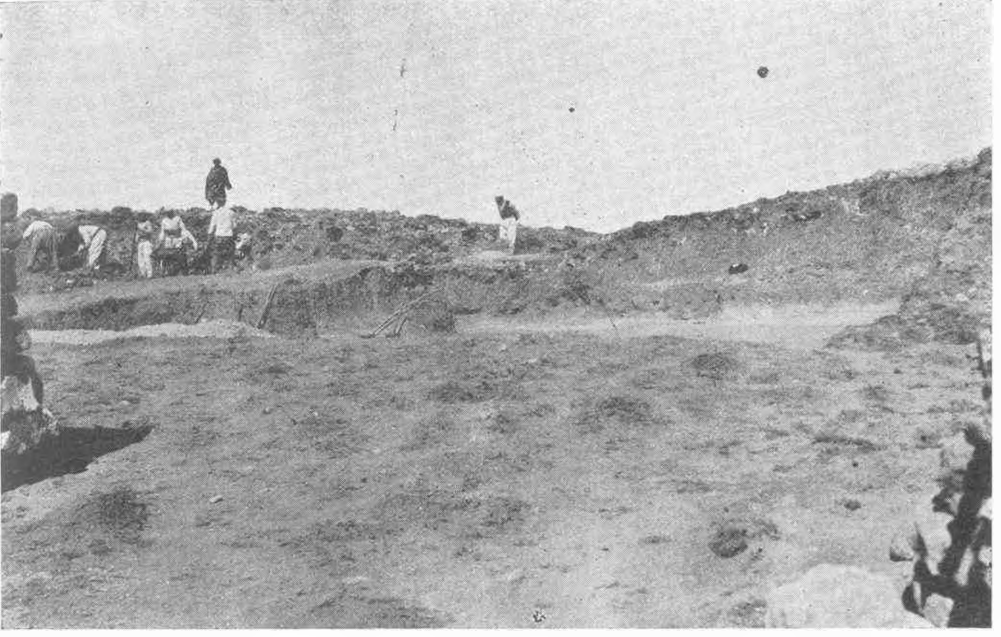
Resim: 16 — Heyetin yaptırdığı ev

Resim : 17 — Akropol. Methal, kazılmadan önce (sol taraf)

Resim : 18 — Akropol. Methal, kazılırken

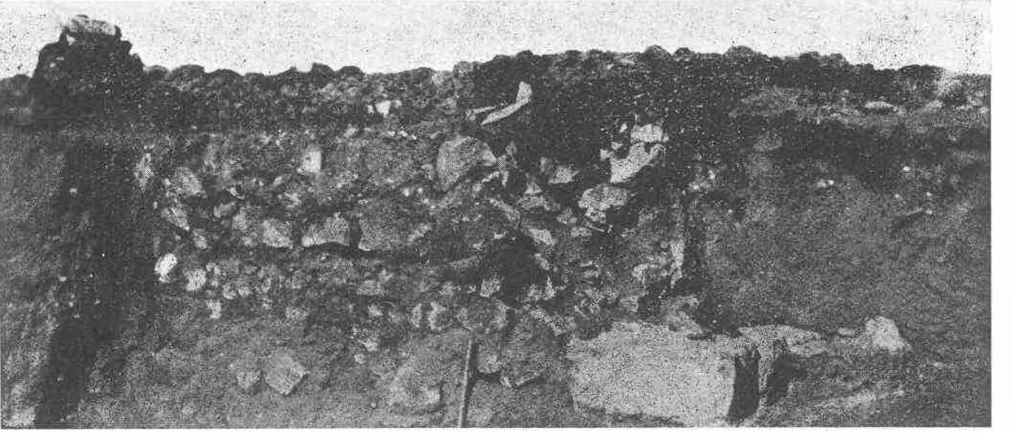
Resim : 19 — Akropol. Methal'in solu kazılırken

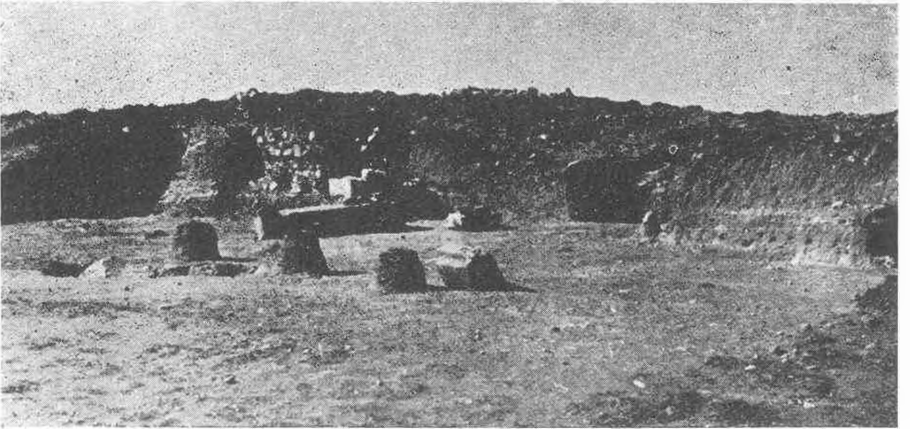
Resim : 20 — Mezar zannedilerek kazılan yerlerden

Resim : 21 — Akropol, Methal. II inci ve III üncü ocaklar

Resim : 22 — Akropol, Methal. Temel duvarı, aslanların kaidesi

Resim : 23 — Methal. II inci ve III üncü ocakların iş bittikten sonraki hali

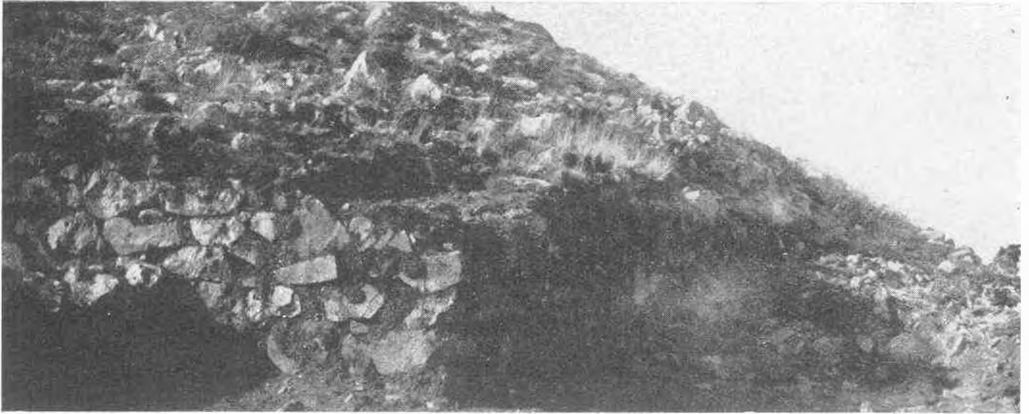
Resim : 24 — Akropol. Cenuş-şark köşesi, kazılmadan önce

Resim : 25 — Altıncı ocaktaki kademeler meydana çıkarılırken

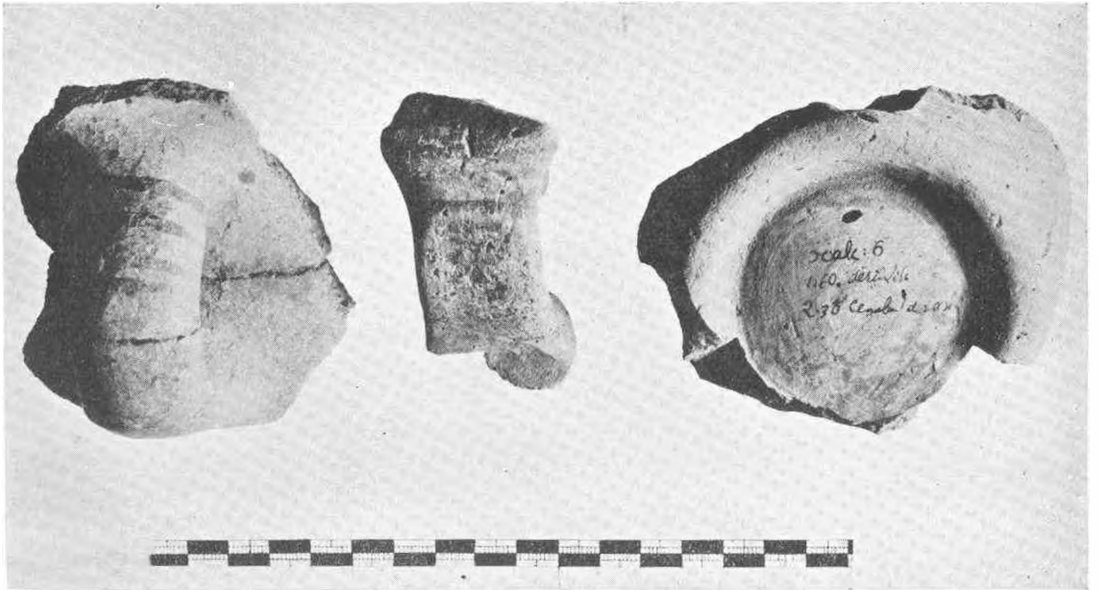
Resim : 26 — Altıncı ocağın ilerisinde ele geçen temel duvarının cenup-şark köşesinin önu

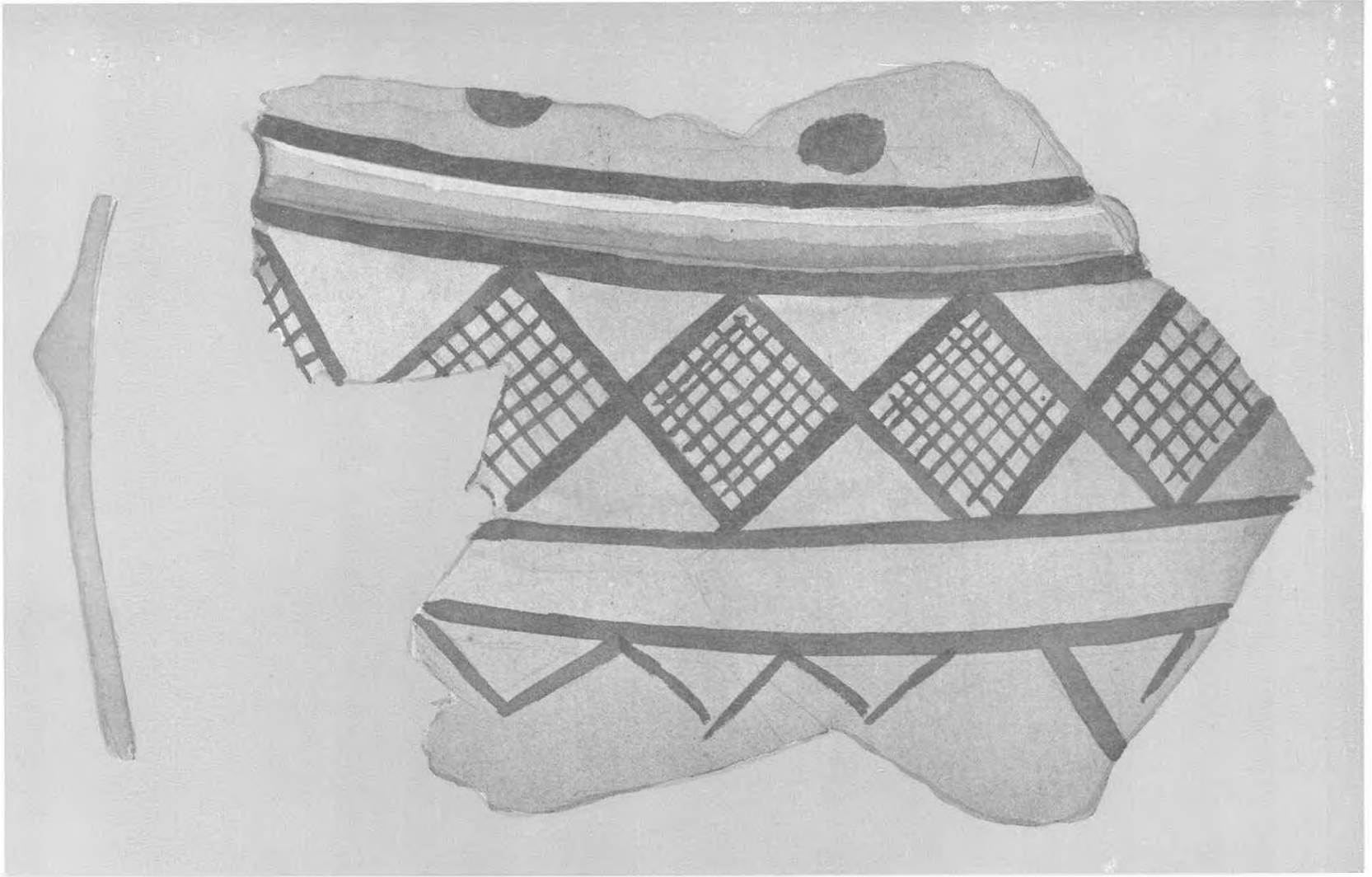
Resim : 27 — h deki duvar köşesinin daha tam bir görünüşü

Resim : 28 — Akropol Methalden ileride bulunan yapı [ne olduğu bu mevsim anlaşılmamıştır. Fakat aklımıza Alişarda bulunup mahiyeti 1932 de anlaşılmamış bulunan iri yapıyı getirmektedir. Türk Arkeoloğya ve Etnoğrafya Dergisi, sayı 1, s. 34 deki resim ile karşılaştırınız.]

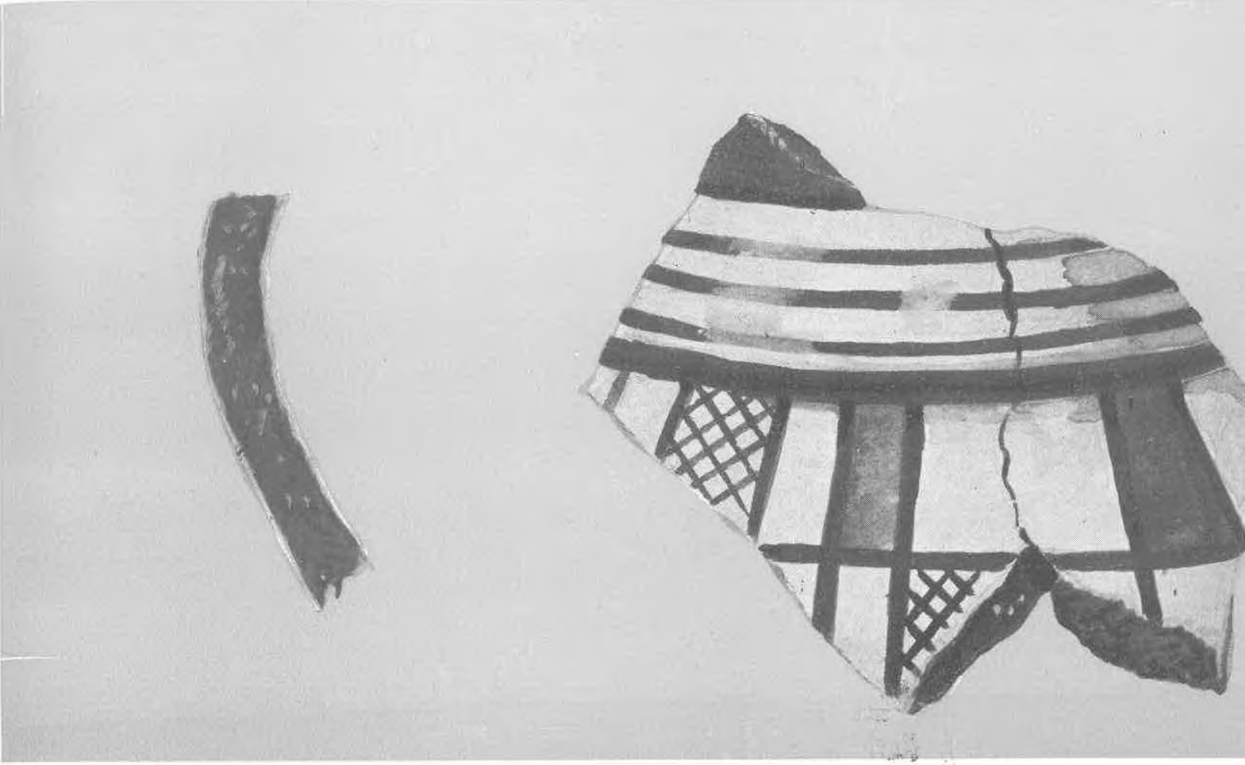
Resim : 29 — Methalde ele geçen çanak çömlek parçaları

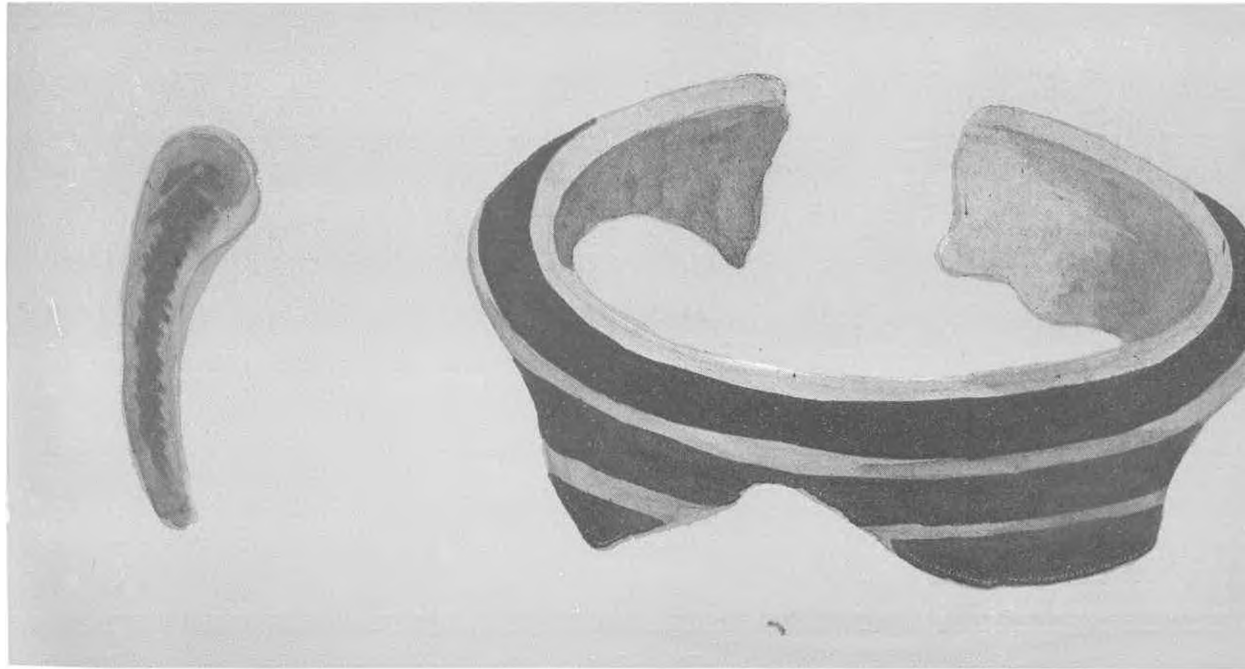
Resim : 30 — Altıncı ocakta ele geçen seramik parçalarından

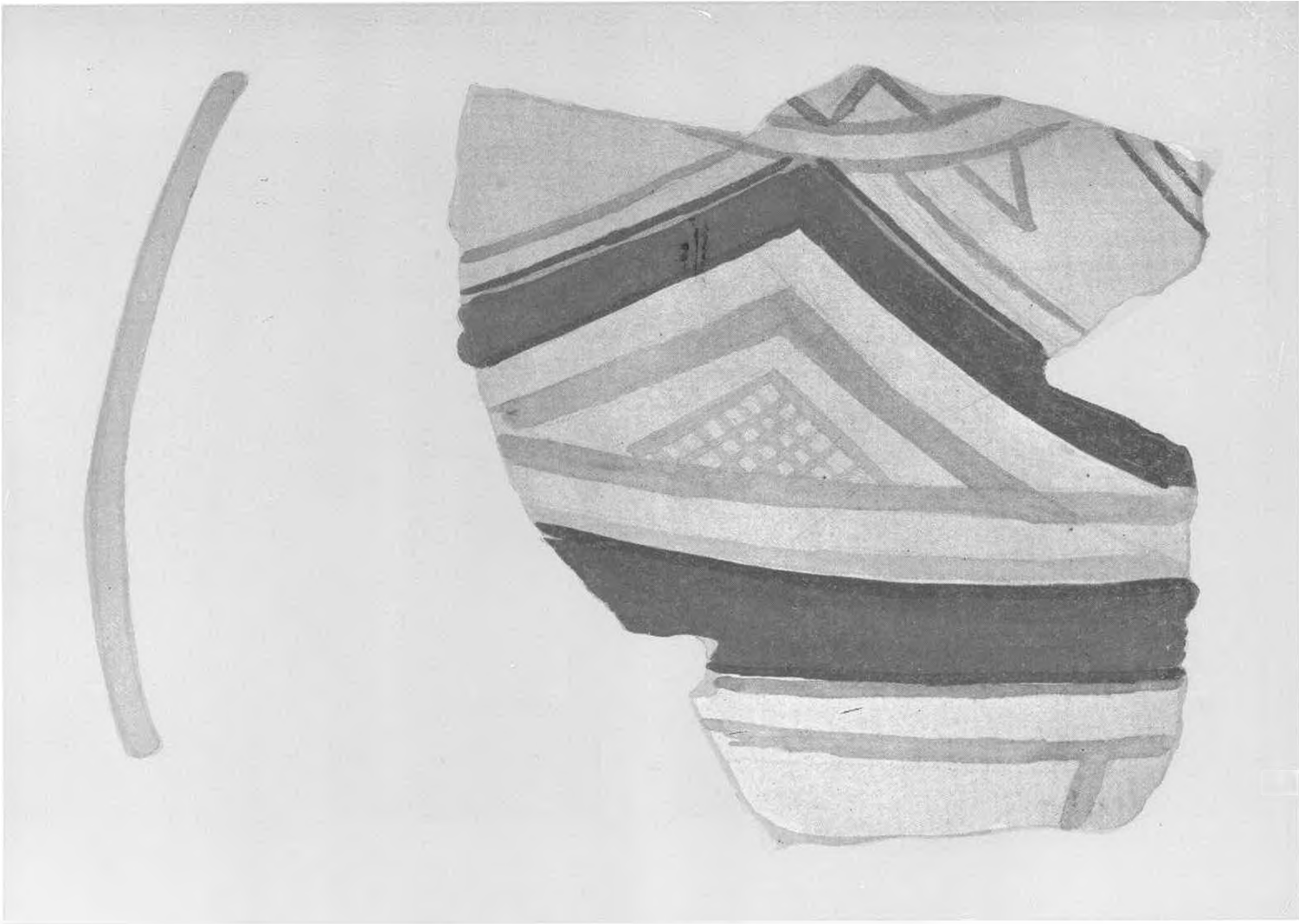
Resim : 31 — Altıncı ocakta bulunan seramik parçalarından

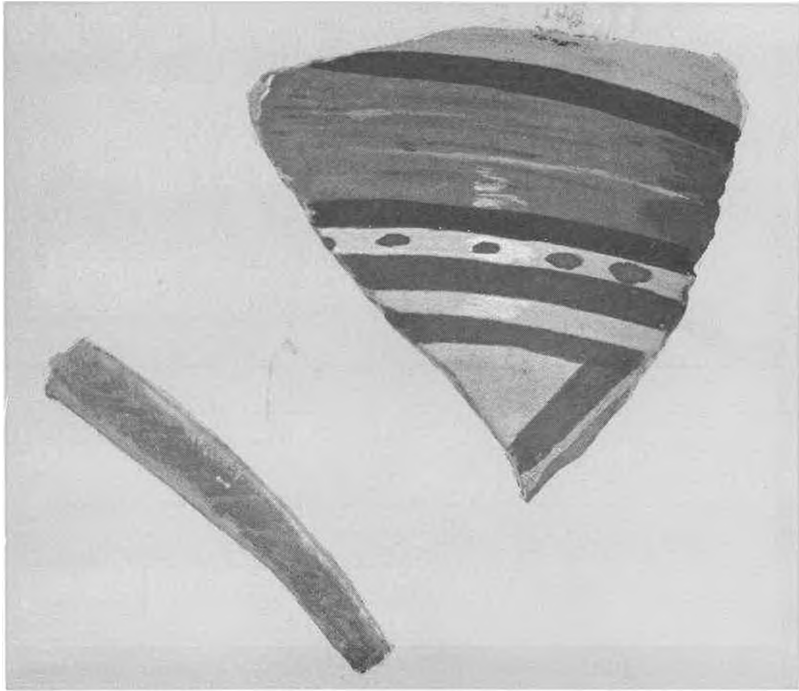
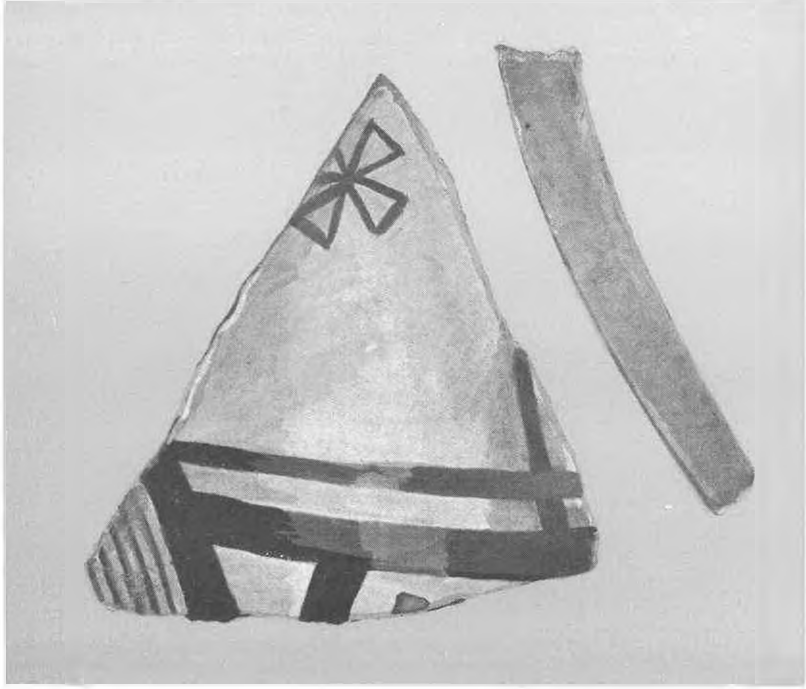
Resim : 32 — Altın ocakta ele geçen seramik parçalarından

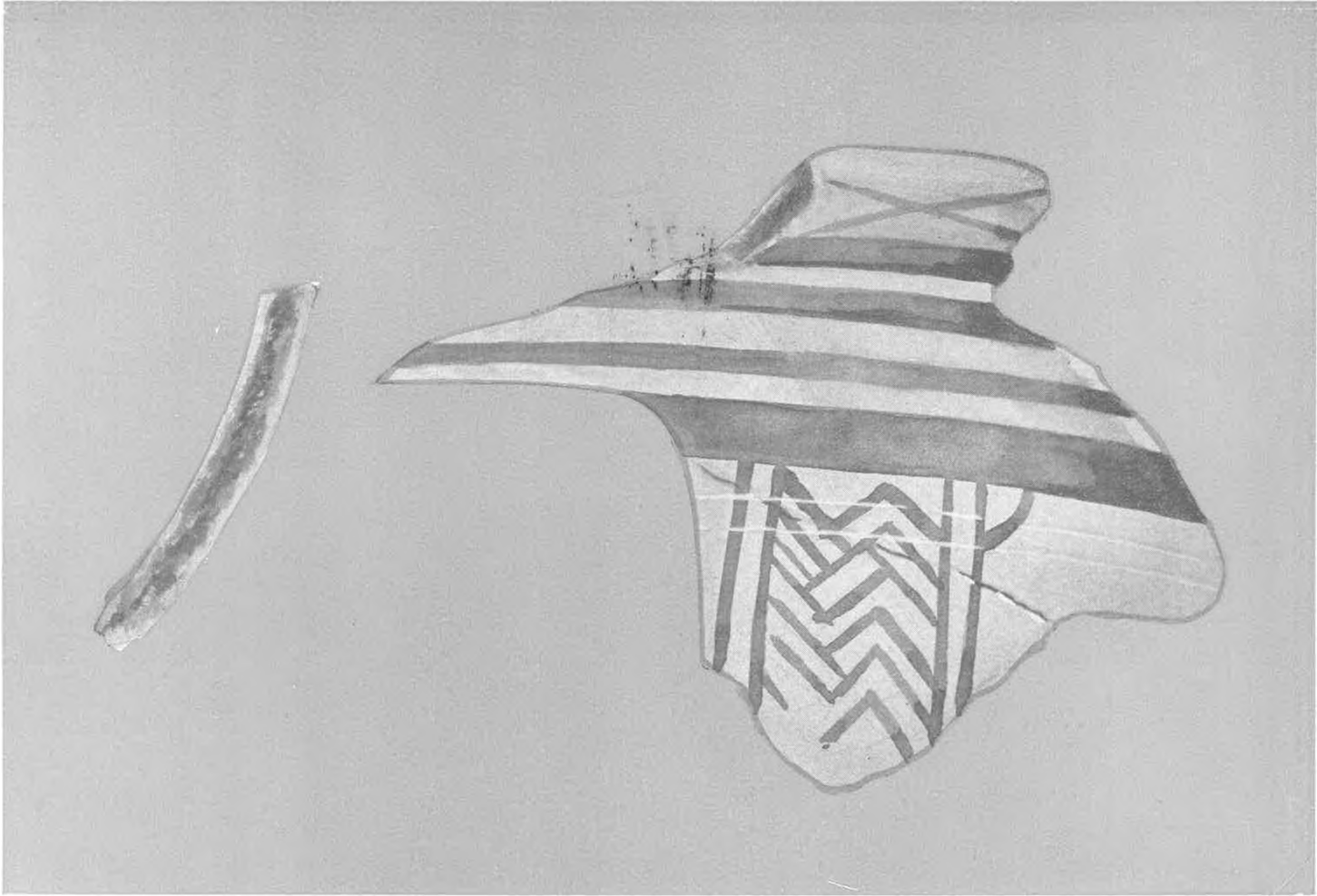
Resim : 33 — Methalde bulunan kap ağzı

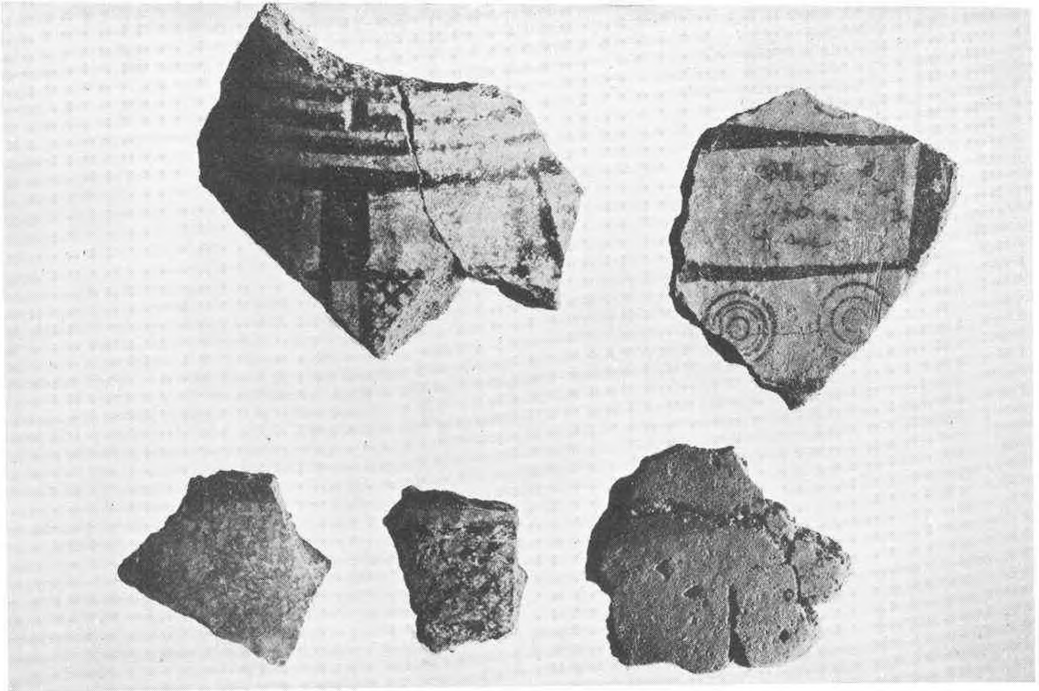
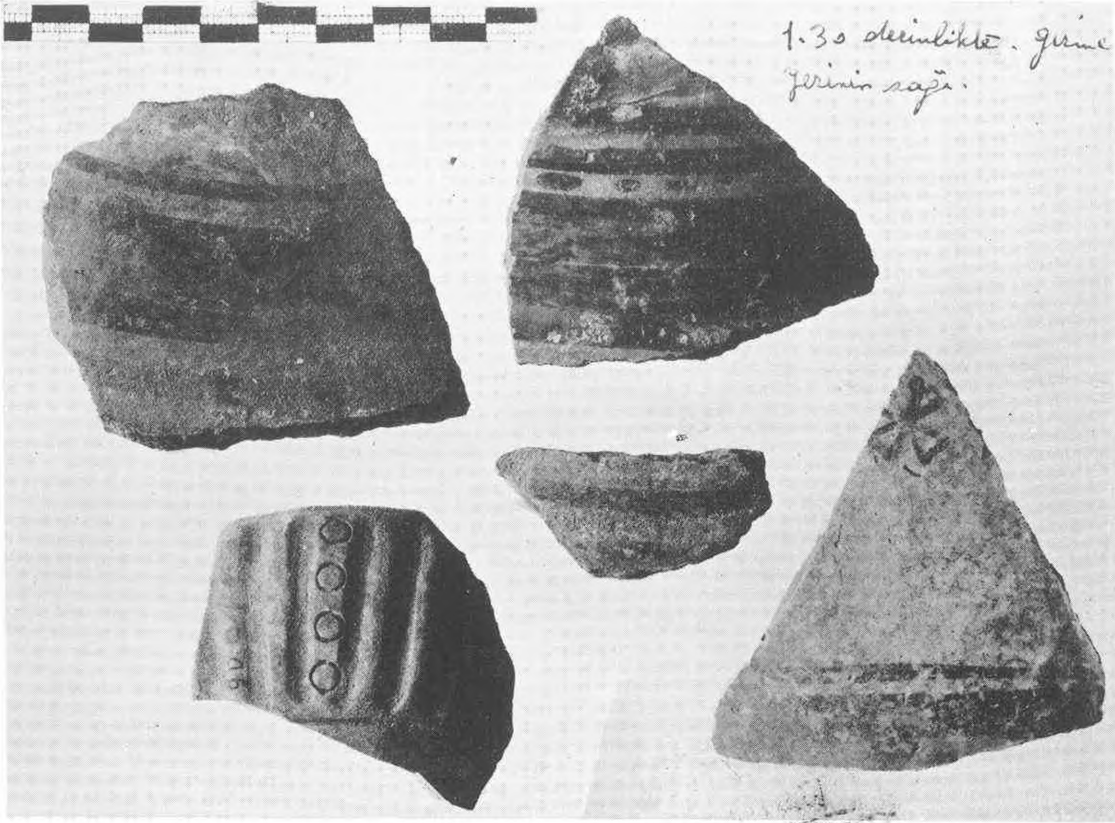
Resim · 34 = Altıncı ocakta bulunan seramik parçalarından

Resim : 35, 36 — Methalde bulunan seramik parçalarından

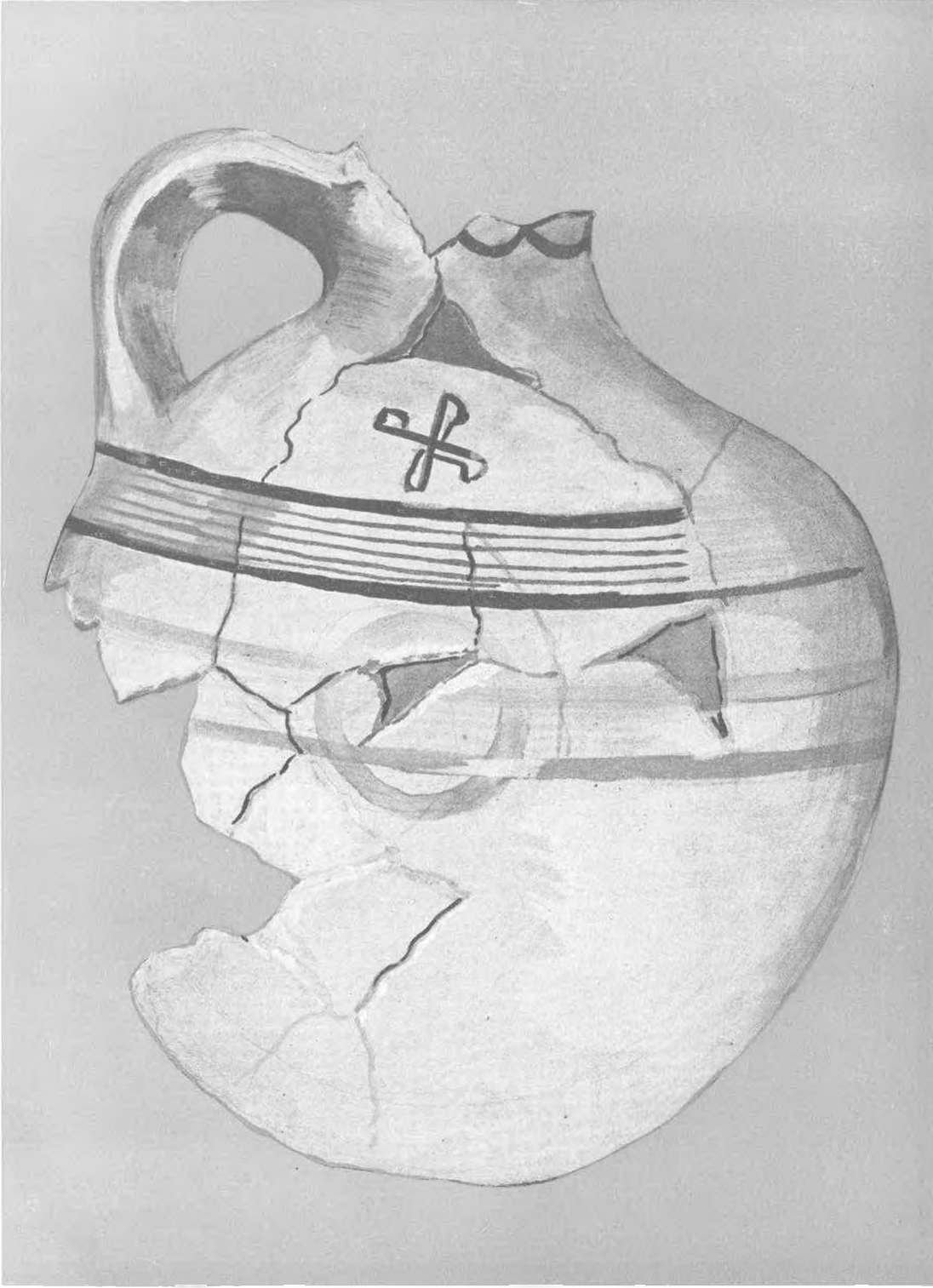
Resim : 37 — Methalde bulunan seramik parçası

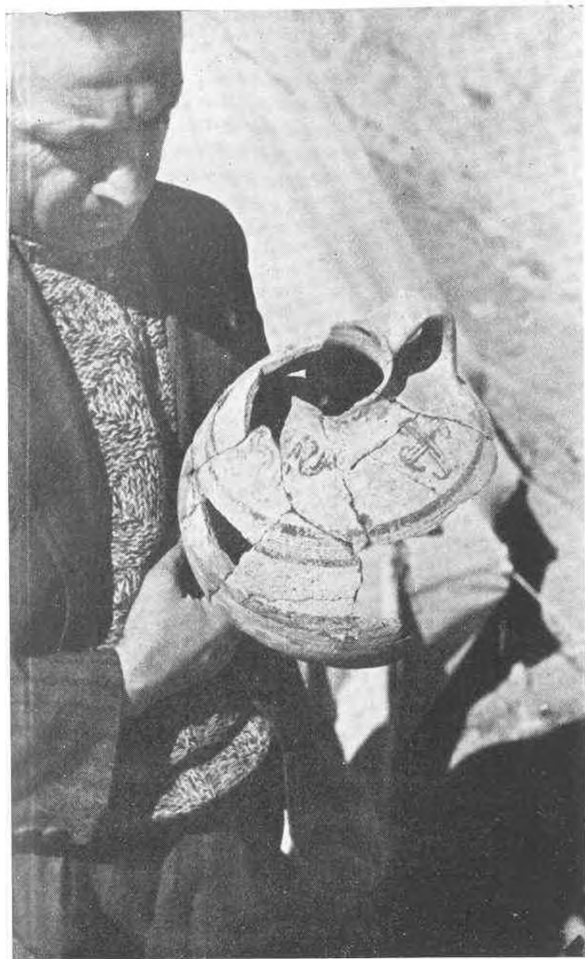
Resim : 38, 39 — Methalde bulunan seramik parçaları

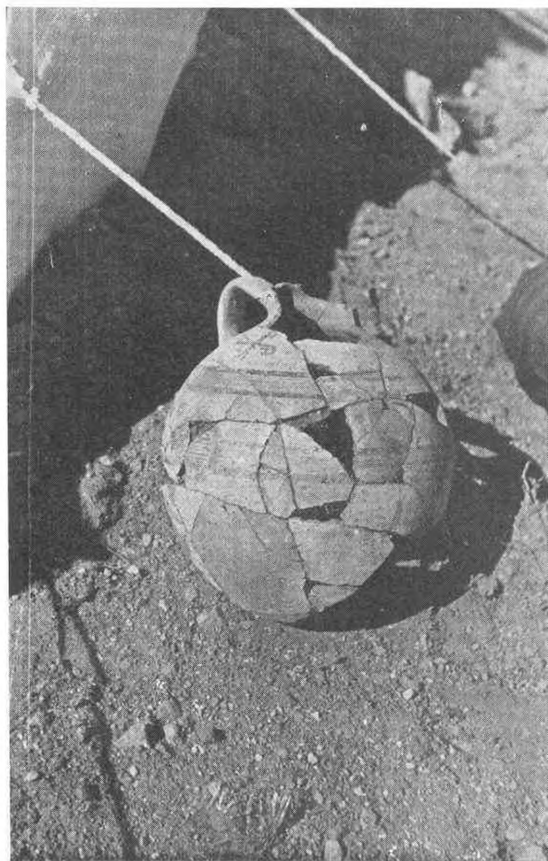
Resim : 40 — Altinci ocakta bulunan «olnochoé»

Resim : 41 — Altınca ocakta ele geçen «olnochoé» nin bir yanı

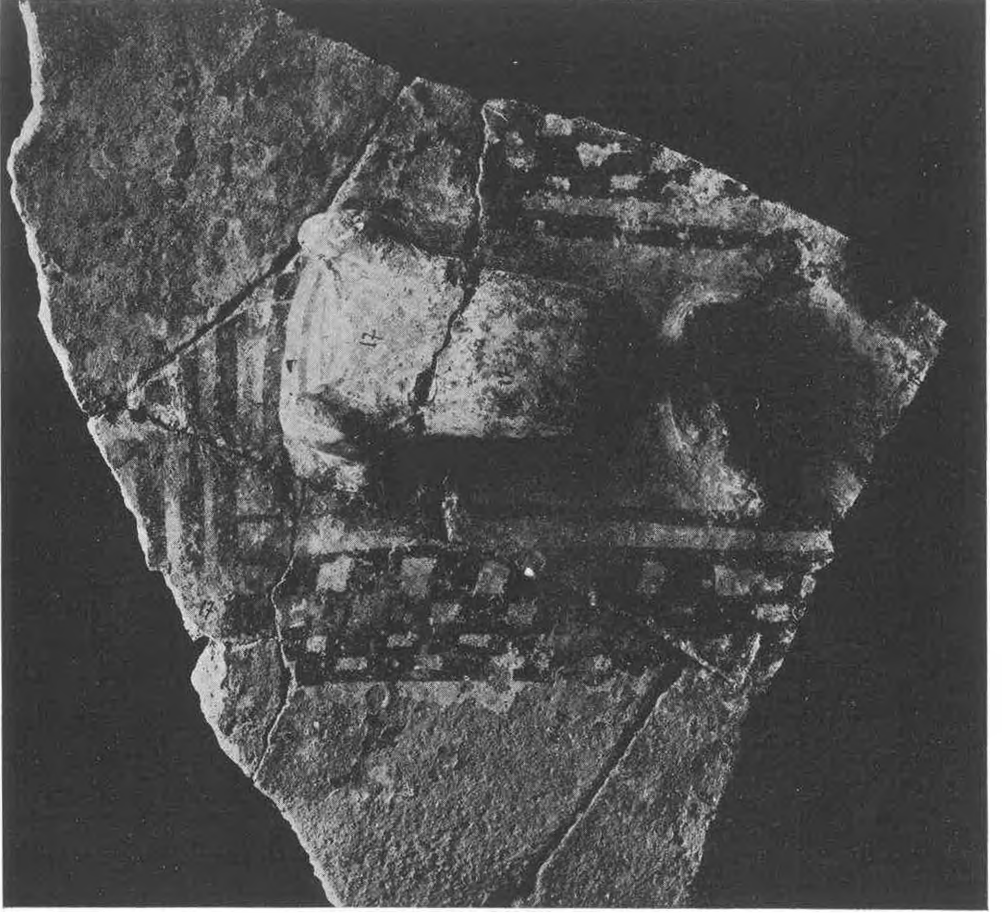
Resim: 42 — Altinci ocakta
bulunan "oenochoe", nin
fotoğrafi.

Resim: 43 — Altinci ocakta
bulunan "oenochoe", nin
fotoğrafi.

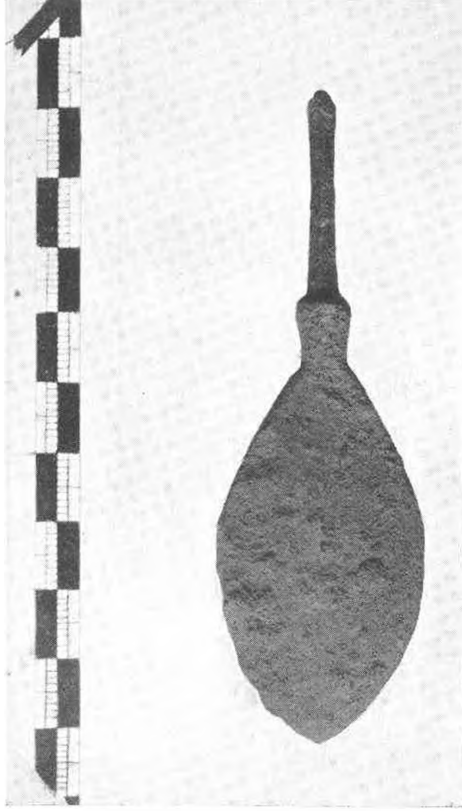
Resim : 44 — "Oenochoe", nin üstten alınmış fotoğrafı

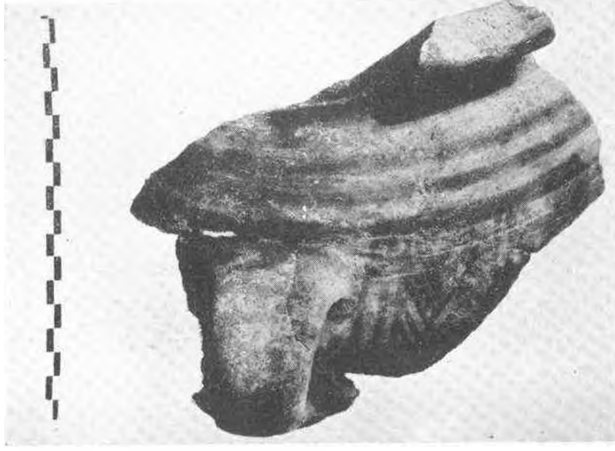
Resim: 45 — (Levha XXVI'nci original'e göre çekilmiş fotoğrafı)

Resim : 46 — Göllüdağ: Şark eteğindeki Koyuncu öreni içinde bulunmuş tunç Roma parası
Bir yüzünde: İmparatorun taçlı, çelenkli büstü.
Kenarında: IMP. C. P. LICINIUS VALERIANUS PE AVG.
[Bu Valerianus, İran İmparatoru Şapur'un esir ettigidir.
M s. 253-259]

Resim : 47 — Demirden ok ucu. Girme yeri (iç surun cenup yüzü). Göçmüş, yıkılmış taşlar ve topraklar arasından. Firikya çağı,

Resim : 48 — Altıncı ocakta bulunan kap

rünü 50 -
Σ. 934'e kadar

Anlatma Cedveli:

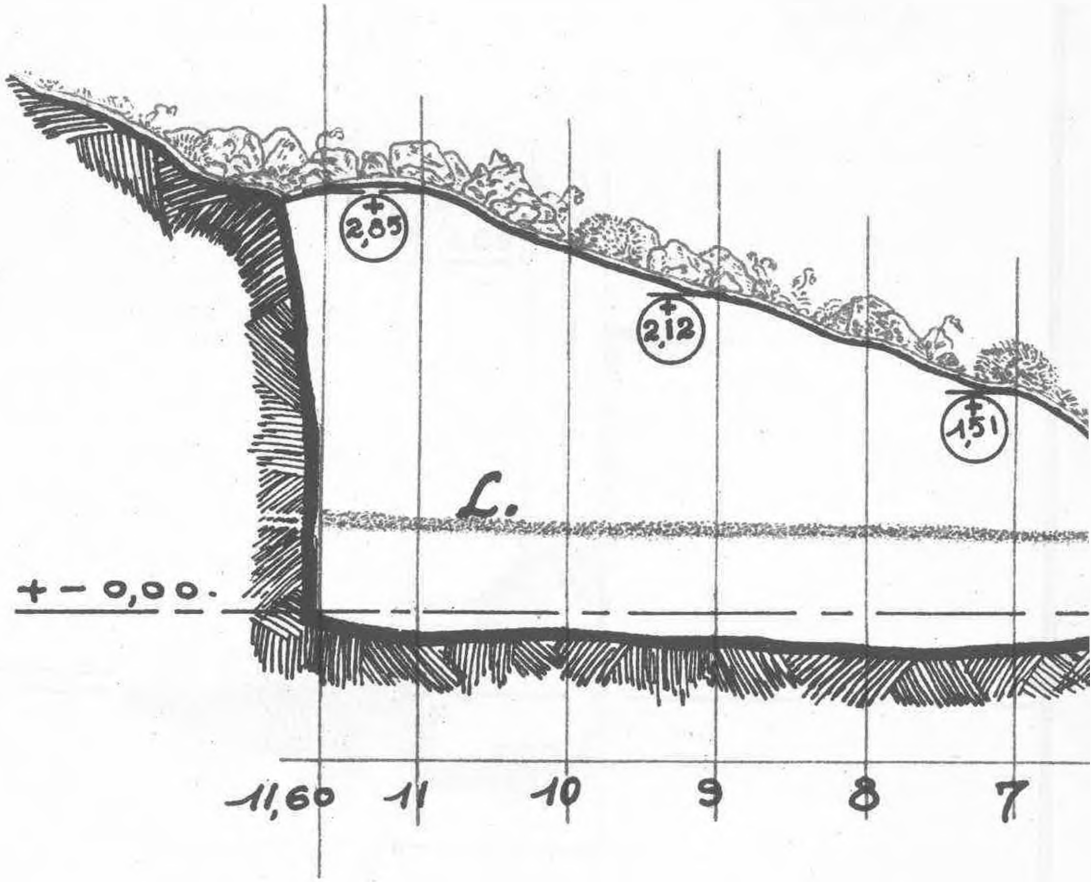
- A - Çift aslanın bulunduğu kaide.
- B - Kabartma kaidenin bulunduğu yer.
- C - Akropol'ün önyüzünün temel duvarı.
- D - Akropol'ün önyüzü duvarından.
- E - Araduvvarları.
- F - Dırakılan istinad toprağı.
- G - Dakir toprağı kadar inen çukur.
- H - İki yanında kültabakası bulunan toprak seti.
- İ - Büyük taşlar.
- J - Erazi meylini gösteren seviye mahrutları.
- K - İlerideki Mabed'e giden geçid.
- L - Kül tabakaları.

Üçüncü Ocak.

Birinci Ocak.

Göllüdağ Kazımı -

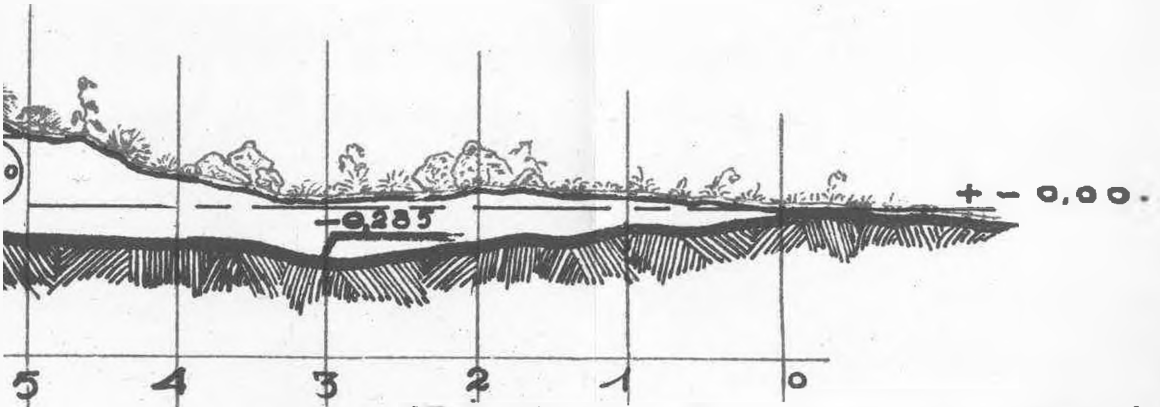
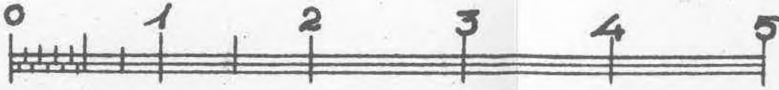
Girme (methal) yeri sağ yanının dikleme
Kazının devamı, "1934" de : 25/IX dan 2

L. Kültürebakası.

ri =
dar.

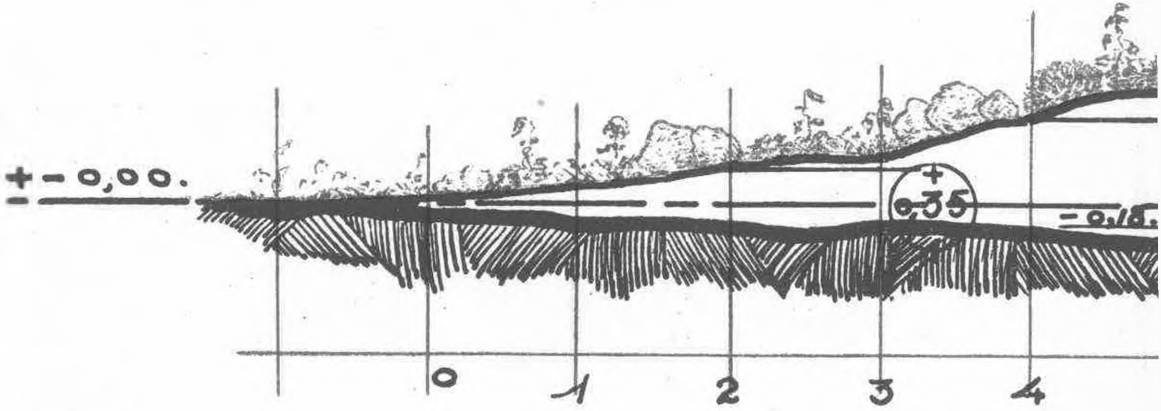

Toprakdan alan ve çizen : Abideleri
Koruma Heyeti Üye ve Mimarı.
Mimar Macid Rüstü. 25. Sub. 34.

Dipl. Mimar
Macid

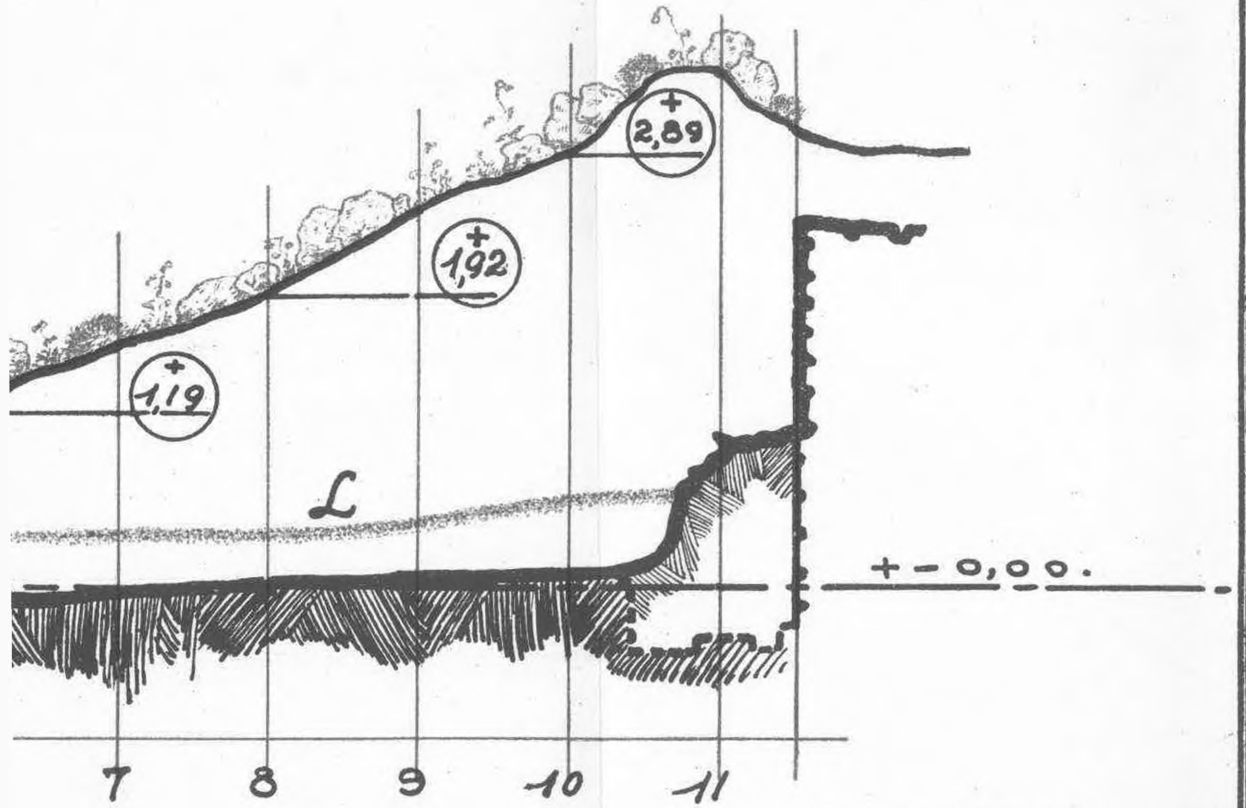
Göllüdağ Kazımı -

Girme (methal) yeri sol yanının di
Kazının devamı, 1934 de: 25/IX

Toprakdan alan ve çizen: Mimar
Macid Rüştü - Abideleri Koru-
ma Heyeti Üye ve Mimarı. Ankara.

Kesimi.
8 a kadar.

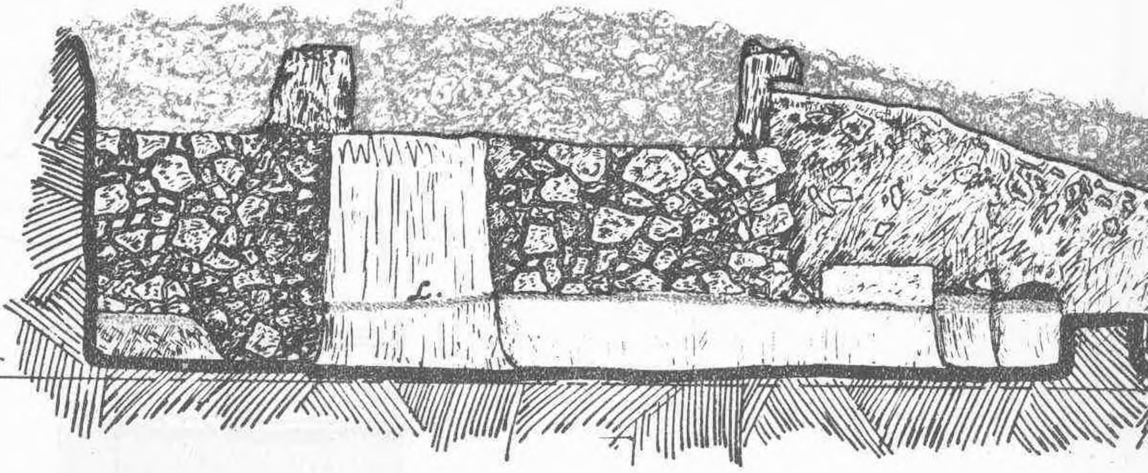
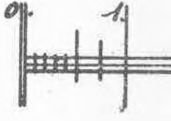

L - Kültübaharı.
25 - Şubat - 1935.
Dipl. Mimar
Macid

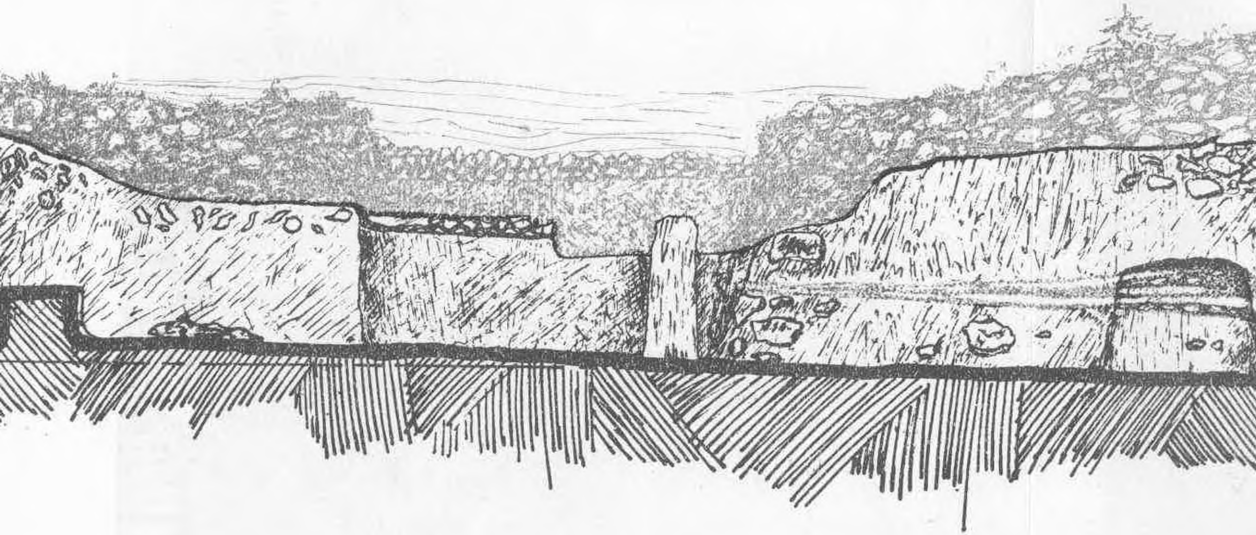
Göllüdağ Kazımı -

Girme (methal) yeri Birinci, İkinci ve Üçüncü Ocaklarının
Kazının devamı, 1934 de: 25 Eylül den 25 Birinci

L: Kültütabakasıdır

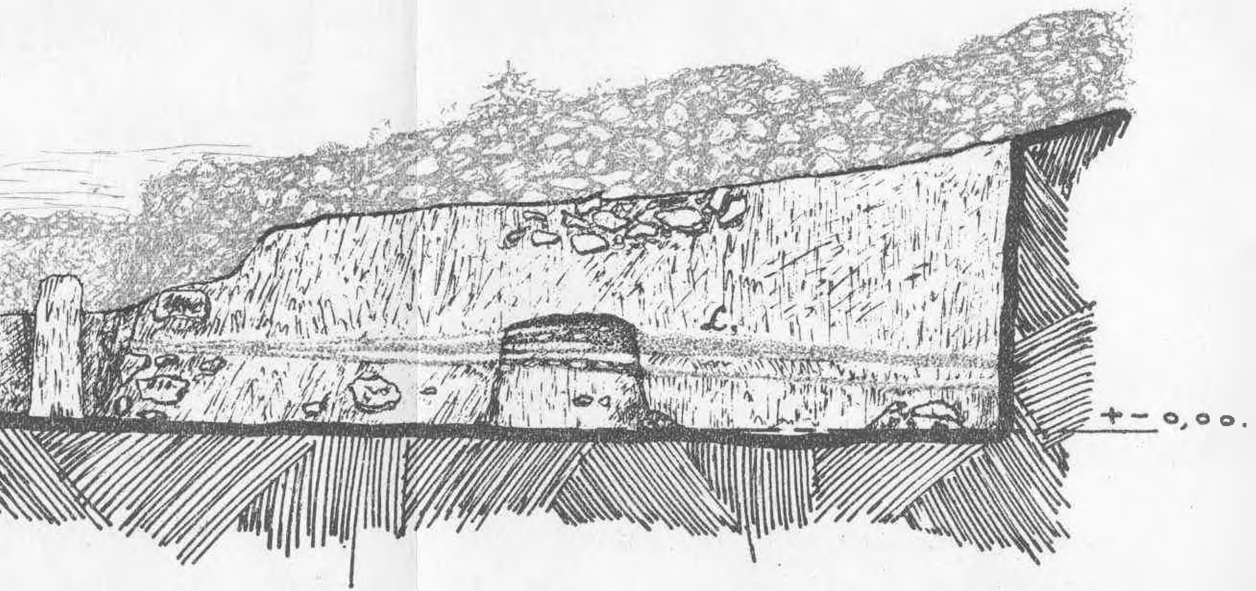

1. Tefrine gösteren yüz resmi.
2. Tefrine kadar.

Toprakdan alan ve çizen: Min
Macid Rüştü - Abideleri K
ma Heyeti Üye ve Mimarı.

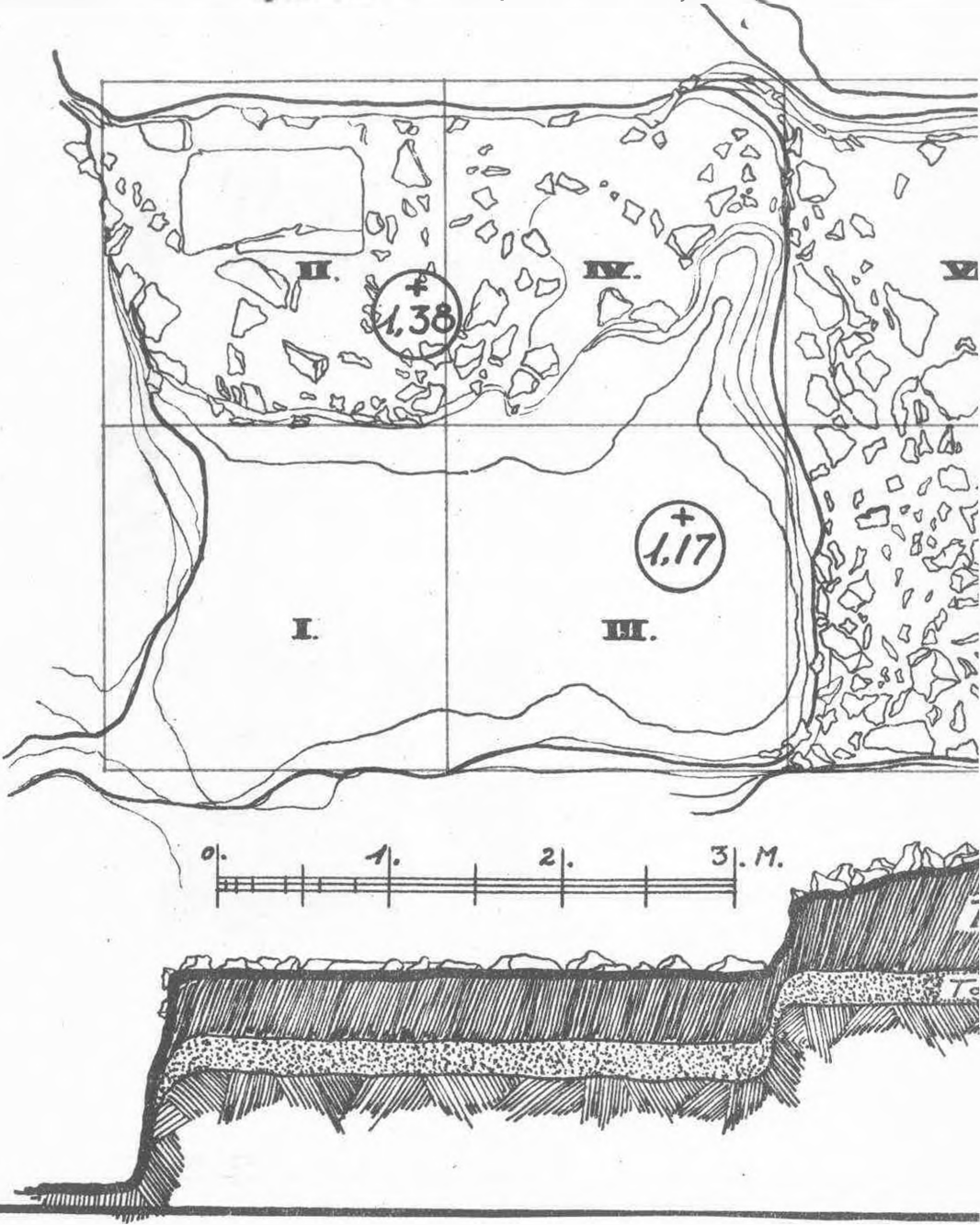
4

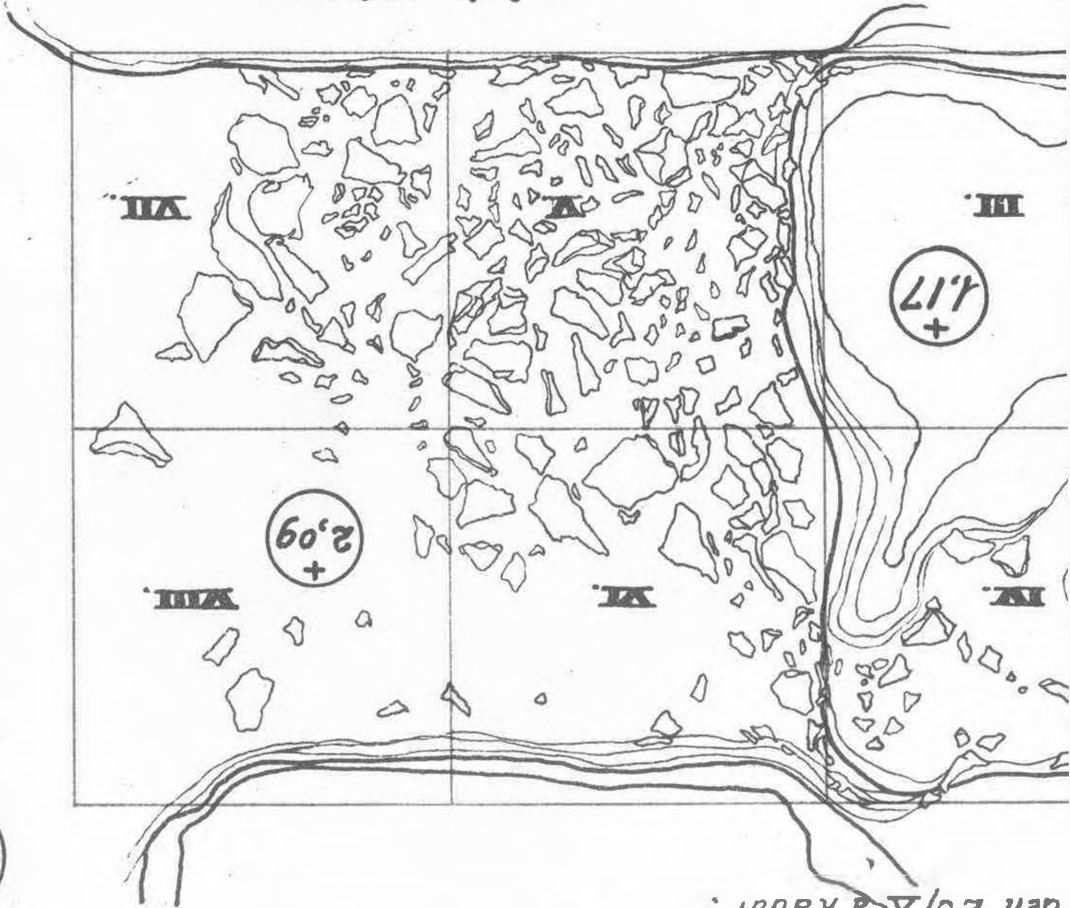
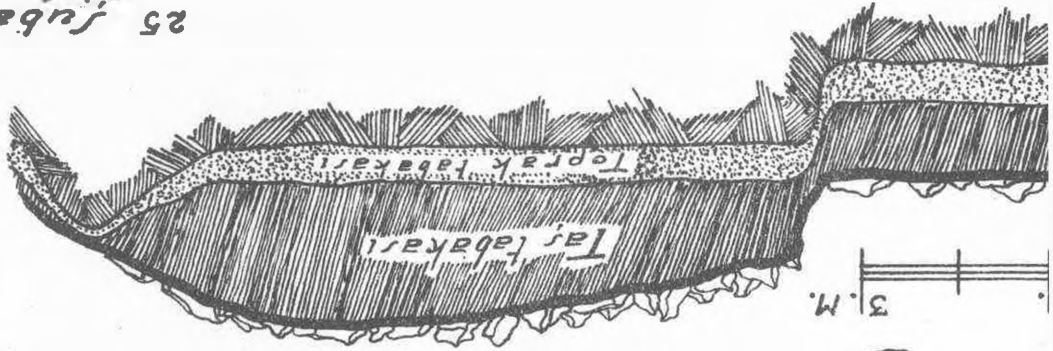
· 25 - Şubat - 1935
Dipl. - ar
Sarı

Göllü dağ Kazımı.

Üçüncü Ocak dan Mabede geçidin tafsilat resmi. yıla
Kazının devamı, 1934 de : 25/IX den 25/X'a kadar.

25 Jübat 935.
 Dıpl. f. f. f.
 [Signature]

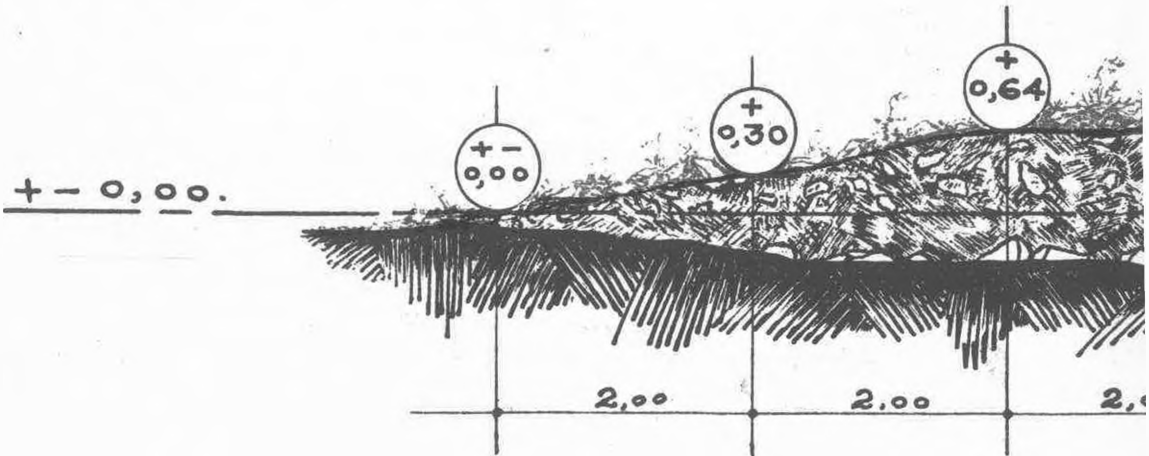
Toprakdan alan ve gizen:
 Mimar Hacıd Rıf'a - Abideleri
 Koruma Heyeti Üye ve Mimarı.

Tapirat, remiz, yılan ve keleme
 den 25/X'a kadar.

Göllüdağ Ka

Altıncı Ocagın Dikleme
Kazının devamı, 1934 de

- M:** 2,30. Derinlikte İrli, yangın taşları
K: 1,90. Derinlikte Kerpiç çıktı.
L: Kül tabakası bulundu.
D: Çürük direk parçaları ve Nakışlı
N: Nakışsız çanaklar çıktı.

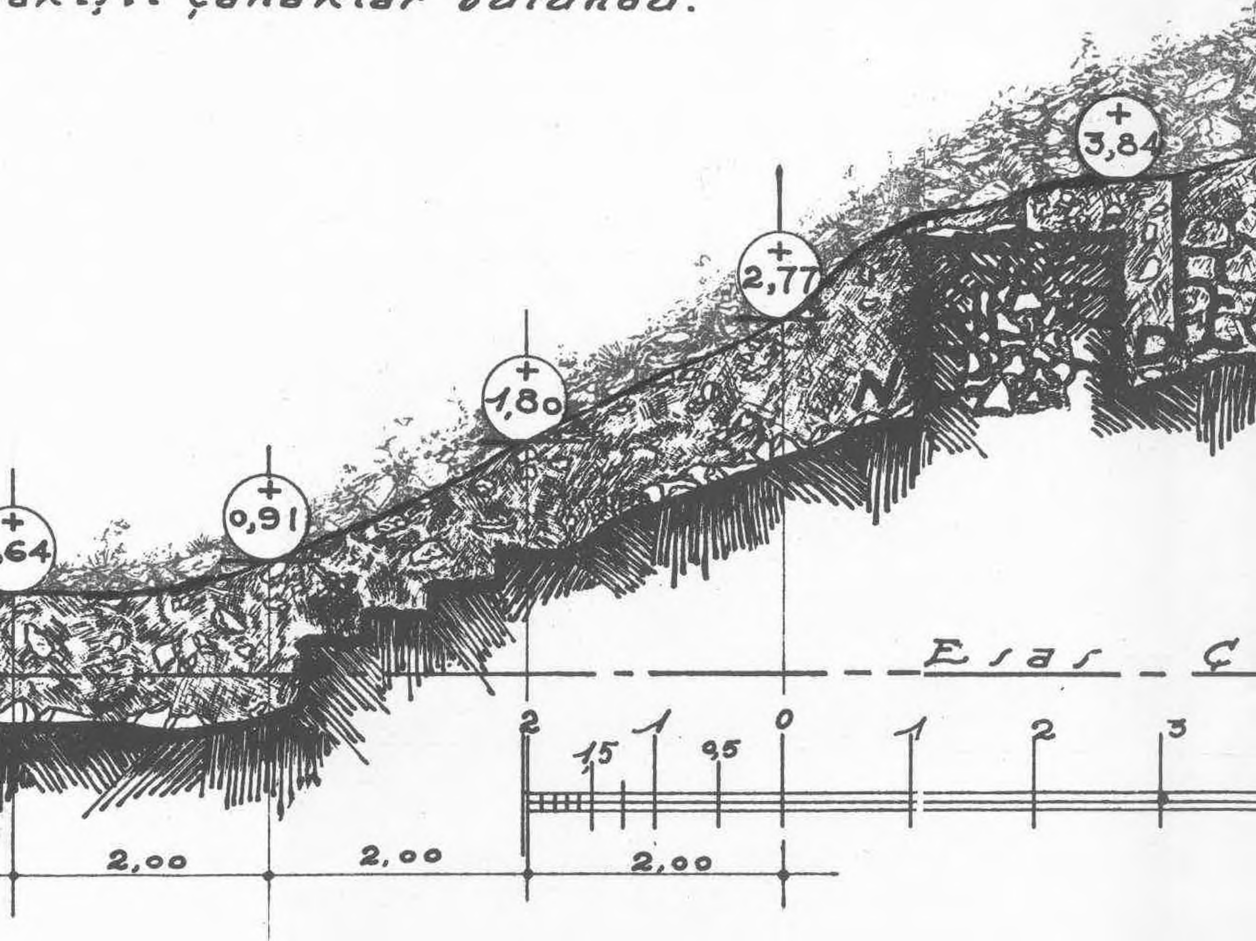

azımı

me kesimini gösterir resim.
4 de: 25 Eylül den 25 Birinci

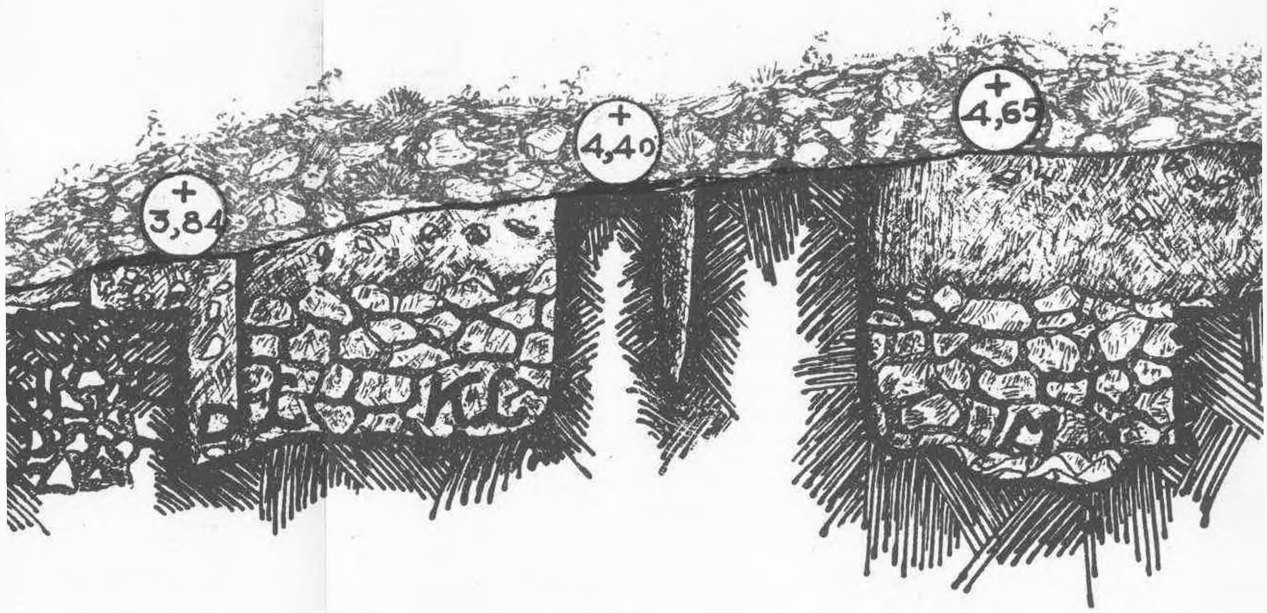
ları çıktı.
tı.

lakışlı çanaklar bulundu.

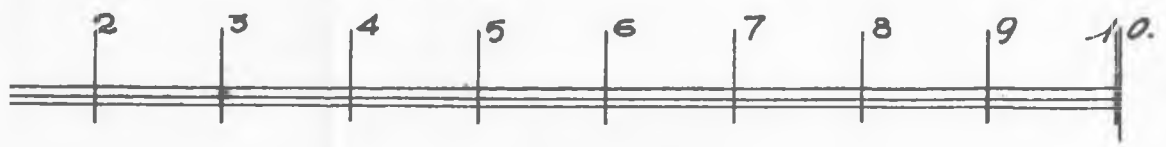

Toprak
Abideler
Üye ve M

resim. Mikyası: 1/50.
Birinci Teşrine kadar.

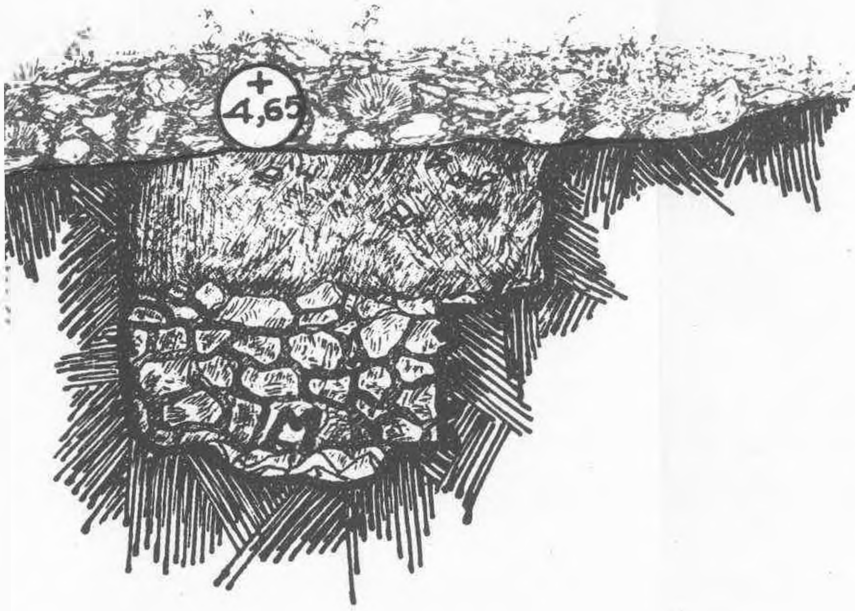

Erar Çizgisi.

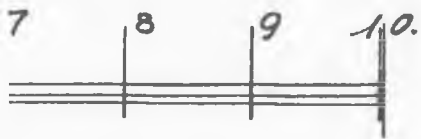

Toprakdan alan ve çizen.
Abideleri Koruma Heyeti
Üye ve Mimarı: Macid Rüştü

150.
dar.

+ - 0,00.

ANKARA.
4. Nisan. 1935.

Dipl. Mimar
Macid Rüştü